

Ministerie van Defensie

Jaarverslag 2010

Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

Jaarverslag 2010

Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Voorwoord	8
Hoofdstuk 1 Taak, behoeftstelling en realisatie	10
Wettelijke taak	11
Inlichtingen- en Veiligheidsbehoefte Defensie en Aanwijzingsbesluit Buitenland	12
Jaarplan	12
Aandachtsgebieden	12
Samenvatting activiteiten MIVD 2010	12
Capaciteitenplanning MIVD 2011	13
Hoofdstuk 2 Inlichtingentaak: militair optreden	14
Afghanistan ISAF	15
Balkan EUFOR / ALTHEA / KFOR / EULEX	17
Kosovo	18
<i>Bosnië-Herzegovina</i>	19
Irak NTM-I	20
Libanon / Syrië / Israël – UNTSO	20
Israël / Palestijnse Gebieden – USSC Jeruzalem	21
Arabisch Schiereiland en Hoorn van Afrika	21
Jemen / GCC	23
Somalië	23
Sudan UNMIS	24
Sudan UNAMID	24
Democratische Republiek Congo MONUSCO/EUSEC	25
Burundi	26

Hoofdstuk 3 Inlichtingentaak: regionale aandachtsgebieden	28
Caribisch Gebied en Latijns-Amerika	29
<i>Caribische delen van het Koninkrijk</i>	29
<i>Venezuela</i>	30
<i>Suriname</i>	30
Voormalige Sovjet-Unie	31
<i>Russische Federatie</i>	31
<i>Oekraïne</i>	31
<i>Zuidelijke Kaukasus</i>	32
<i>Moldavië</i>	32
<i>Centraal Azië</i>	32
Zuid-Oost en Oost-Azie	32
<i>China</i>	32
<i>Indonesië</i>	33
<i>Noord-Korea</i>	34
Midden-Oosten	34
<i>Iran</i>	35
Afrika	36
<i>Hoorn van Afrika</i>	36
Hoofdstuk 4 Inlichtingen- en veiligheidstaak: thematische aandachtsgebieden	38
Proliferatie van massavernietigingswapens	39
Landen van zorg	39
Unit Contraproliferatie	39
Ontwikkelingen	39
<i>Nucleaire wapens en overbrengingsmiddelen</i>	39
<i>Chemische en biologische wapens</i>	40
Verwerving van relevante kennis, apparatuur en materialen	41
Exportcontrole	42
Militaire techniek	43

Hoofdstuk 5 Contra-inlichtingen	44
Internationaal Terrorisme	45
Ontwikkeling Internationaal Terrorisme in voor de krijgsmacht relevante regio's	45
<i>Grensgebied Afghanistan-Pakistan</i>	45
<i>Jemen</i>	46
<i>Djibouti</i>	46
<i>Somalië</i>	46
<i>Sahel</i>	47
<i>Europa</i>	47
Spionage	48
Ontwikkelingen	48
Vooruitblik 2011	50
Rechts-extremisme	50
Antimilitarisme	50
Hoofdstuk 6 Veiligheidsbevordering	52
Meldingen van veiligheidsincidenten	53
Industrieveiligheid	53
Luchtfotografie	54
Request for Visit	54
Vooruitblik	55
Personele Veiligheid	55
<i>Veiligheidsonderzoeken</i>	55
<i>Bezwaarschriften en beroepszaken Wvo</i>	57
<i>Leidraad vertrouwensfuncties</i>	57
<i>Ontwikkelingen onderzoekscapaciteit</i>	58
<i>Vooruitblik 2011</i>	58
Gegevensveiligheid	59
Hoofdstuk 7 Ontwikkelingen op (contra) inlichtingen- en veiligheidsgebied	60
Verhoging kwaliteit van Inlichtingen en Veiligheid	61
<i>Verbetering productkwaliteit</i>	61
Research & Development (R&D)	61
Cyber operations	62
Hoogerubriceerde netwerken	63
Geospatial Intelligence (GEOINT)	63
Ontwikkelingen informatie-verwerving en -verwerking	64
<i>Open Source Intelligence (OSINT)</i>	64
<i>Imagery Intelligence (IMINT)</i>	64
<i>Classified Intelligence (CLASSINT)</i>	65
<i>Signal Intelligence (SIGINT)</i>	65
<i>Human Intelligence (HUMINT)</i>	66

Hoofdstuk 8 Samenwerking	68
Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD)	69
Nationale Sigint Organisatie (NSO)	69
Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb)	69
Coördinerend Overleg Terrorismebestrijding	70
Contra Terrorisme (CT) Infobox	71
Nationale onderzoeksagenda	71
Platform Interceptie Decryptie en Signaalanalyse (PIDS)	71
Platform 13	72
Internationale samenwerking	72
MISWG	74
Bilateraal	74
Multinationaal	74
NAVO	75
BICES	76
IFC	76
Europese Unie	76
Hoofdstuk 9 Bedrijfsvoering	78
Personeel	79
Bezetting	79
Uitzendingen	79
Medezeggenschap	80
Personeelszorg	80
Integrale veiligheid	81
Informatie	81
ICT-beheer	81
Documentaire informatievoorziening	81
Digitalisering	82
Archieven	82
Organisatie	82
Financiën	82
Aanschaf	83
Materieelbeheer	83
Huisvesting	83

Hoofdstuk 10 Sturing en Verantwoording	84
Verantwoordelijkheid	85
Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV)/	
Raad voor de Nationale Veiligheid (RNV)	85
Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN)	86
Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD)	86
Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	87
Defensie Inlichtingen en VeiligheidsRaad (DIVR)	88
Inlichtingen- en veiligheidsketen Defensie	88
Verzoek om kennisneming	88
Klachten	89
Wetgeving	90
Jaarverslag	90

Voorwoord

Hierbij bied ik u het openbaar jaarverslag van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) aan. Dit jaarverslag vormt, binnen de wettelijke kaders, de publieke verantwoording over de handelwijze van de MIVD over 2010. Daarnaast geeft dit verslag een doorkijk naar de aandachtsgebieden in het lopende jaar 2011.

De inlichtingen- en veiligheidstaken van de MIVD waren in 2010 hoofdzakelijk gericht op de inlichtingenondersteuning van Nederlandse militaire bijdragen aan internationale missies in Afghanistan, op de Balkan, in het Midden-Oosten, in Soedan, Burundi en in de wateren rondom de Hoorn van Afrika. Daarnaast werden regionale aandachtsgebieden in de gaten gehouden, onder meer met als doel opkomende spanningen en conflicten vroegtijdig te signaleren. Verder bleven thema's als proliferatie van massavernietigingswapens, internationaal terrorisme en spionage onderwerp van onderzoek.

De MIVD dient niet alleen de ontwikkelingen in de uiteenlopende aandachtsgebieden te volgen, maar ook trends op het gebied van (contra)inlichtingen en veiligheid. Samenwerking met partnerdiensten is daarbij essentieel. Zoals beschreven in de hoofdstukken 7 en 8 is deze samenwerking geïntensiveerd.

Voor een onafhankelijke nationale besluitvorming is de opbouw en instandhouding van een eigen informatiepositie van groot belang. Daartoe is het noodzakelijk dat, op grond van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002, de MIVD bijzondere middelen kan inzetten. Toezicht op de inzet van deze middelen door de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) is van groot belang, evenals een zo transparant mogelijke publieke verslaglegging over de activiteiten van de MIVD.

DE MINISTER VAN DEFENSIE

drs. J.S.J. Hillen

Hoofdstuk 1

Taak, behoeftestelling en realisatie

Dit hoofdstuk beschrijft de wettelijke taken van de MIVD en geeft aan op welke wijze deze vertaald worden naar planning van werkzaamheden en inzet van capaciteit. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de aandachtsgebieden van de MIVD in 2010, de realisatie van de behoeftstellingen en wordt vooruit gekeken naar 2011.

Wettelijke taak

In de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) 2002 en de Wet veiligheidsonderzoeken zijn de taken van de MIVD vastgelegd. Een belangrijke, internationaal georiënteerde taak is de inlichtingentaak. Deze bestaat uit het verrichten van onderzoek naar factoren die van invloed zijn op de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde voor zover de krijgsmacht daarbij is, of kan worden, betrokken. De MIVD ondersteunt de bewindspersoon, de militaire en de ambtelijke leiding van Defensie met inlichtingen- en veiligheidsproducten bij het besluitvormingsproces in aanloop naar crisisbeheersings-, vredeshandavings- en humanitaire operaties. Als tot deelname aan een missie wordt besloten, biedt de MIVD inlichtingenondersteuning bij de voorbereiding, tijdens de uitvoering en in de afbouw van de missie. De MIVD analyseert en beoordeelt daartoe de veiligheidssituatie in huidige inzetgebieden van de krijgsmacht, stelt dreigingappreciaties op over mogelijke toekomstige inzetgebieden en onderzoekt de intenties en capaciteiten van krijgsmachten van landen die een bedreiging (kunnen) vormen voor de veiligheid van Nederland en het NAVO-gebied.

Tevens verricht de MIVD onderzoek om de veiligheid en paraatheid van de krijgsmacht te waarborgen. Daarnaast worden door de MIVD veiligheidsonderzoeken verricht naar personen die solliciteren bij Defensie, kandidaten voor een vertrouwensfunctie bij Defensie, hernieuwde onderzoeken bij het zittend personeel en onderzoeken naar personen bij bedrijven die gerubriceerde werkzaamheden voor Defensie uitvoeren.

De contra-inlichtingentaak van de MIVD betreft onderzoek naar mogelijke dreigingen tegen Defensie door terrorisme, extremisme, spionage of subversie. Een andere taak van de MIVD is beveiligingsbevordering en meer bewustzijn op dat terrein. Dit gebeurt door het geven van adviezen op het gebied van personele -, materiële - en gegevensveiligheid.

De MIVD voert, samen met de AIVD, de inlichtingentaak betreffende andere landen uit, de zogeheten inlichtingentaak buitenland. Onderwerpen van onderzoek worden door de minister-president aangewezen teneinde informatie te verzamelen die via andere kanalen niet of moeilijk te verkrijgen is. Deze informatie helpt de Nederlandse regering bij het bepalen van standpunten over het buitenlandse beleid en bij het voeren van internationale onderhandelingen. Het Aanwijzingsbesluit over deze taak is gepubliceerd in de Staatscourant en heeft in beginsel een geldigheidsduur van vier jaar. Jaarlijks wordt de geheime bijlage bij het Aanwijzingsbesluit geëvalueerd en zo nodig geactualiseerd.

In het kader van het stelsel Bewaken en Beveiligen draagt de MIVD in interdepartementaal verband bij aan het opstellen van dreiginganalyses voor de beveiliging van personen.

Inlichtingen- en Veiligheidsbehoefte Defensie en Aanwijzingsbesluit Buitenland

Richtinggevend voor de *planning* van de MIVD zijn de jaarlijks door de commandant de strijdkrachten (CDS) vast te stellen Inlichtingen- en Veiligheidsbehoefte Defensie (IVD) en de Aanwijzing van de minister-president (Aanwijzingsbesluit Buitenland) met betrekking tot de MIVD. Jaarlijks worden de behoeftestellingen geëvalueerd en waar nodig aangepast.

Jaarplan

Het Jaarplan MIVD is gerubriceerd en geeft een overzicht van de *aandachtsgebieden* en van de keuzes die met betrekking tot de inzet van personele en materiële capaciteit zijn gemaakt. Het Jaarplan omvat naast de IVD ook de inlichtingentaak betreffende andere landen, zoals vastgelegd in het Aanwijzingsbesluit Buitenland. De AIVD en MIVD stemmen hun jaarplannen af. De minister van Defensie stelt het Jaarplan MIVD vast, nadat dit is besproken in de Raad Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, een onderraad van de ministerraad.

Aandachtsgebieden

De aandachtsgebieden omvatten landen, regio's en specifieke thema's en onderwerpen. De intensiteit en diepgang, waarmee de MIVD de ontwikkelingen in de aandachtsgebieden volgt, en daarover rapporteert, zijn te onderscheiden in drie *categorieën*, waarbij categorie I de hoogste prioriteit heeft.

Voor de aandachtsgebieden onder categorie I en II levert de MIVD op verzoek een veelheid aan producten die met afnemers zijn afgesproken, maar ook ongevraagd indien situaties daartoe aanleiding geven. Voor aandachtsgebieden die vallen onder categorie III worden wel inlichtingen verzameld, maar in principe geen producten tevoren gepland, tenzij ontwikkelingen met betrekking tot een bepaald gebied dit rechtvaardigen.

Samenvatting activiteiten MIVD 2010

De MIVD heeft zich in 2010 vooral gericht op het ondersteunen van de krijgsmacht bij het uitvoeren, en afbouwen, van de operatie in Uruzgan en ten behoeve van de bijdrage van de Nederlandse marine aan de antipiraterij missies *Atalanta* (EU) en *Ocean Shield* (NAVO) voor de kust van Somalië. Nederland voerde gedurende een groot deel van 2010 het commando over de maritieme NAVO-missie.

Daarnaast heeft de MIVD inlichtingenondersteuning geleverd met betrekking tot de militaire aanwezigheid in het Caribisch gebied, aan de Nederlandse militaire bijdragen op de Balkan, het Midden-Oosten en delen van Afrika en werden de nucleaire programma's van Iran en Noord-Korea geanalyseerd.

Tot slot heeft de MIVD zich ook in 2010 gericht op de ontwikkelingen rondom terrorisme, contraspionage, radicaal islamisme, rechts-extremisme en antimilitarisme en heeft de dienst de veiligheidsbevorderende taak uitgevoerd. Al deze activiteiten worden in de volgende hoofdstukken nader toegelicht.

Capaciteitenplanning MIVD 2011

De inzet van de MIVD zal ook in 2011 een weerslag vormen van de inlichtingen- en veiligheidsbehoeften zoals verwerkt in het gerubriceerde Jaarplan MIVD. De ondersteuning aan internationale missies in Afghanistan, op de Balkan, rond de Hoorn van Afrika en de presentie in het Caribisch gebied zal in 2011 worden voortgezet. Bij de bijdrage aan de ISAF missie in Afghanistan in een andere vorm (namelijk een politietrainingsmissie), zal de MIVD zijn informatiepositie in het noorden van het land uitbouwen. Dit betekent dat de druk op de personele en materiële capaciteit – en daarmee op de behoeften - van de MIVD blijft gehandhaafd. Dat kan gevolgen hebben voor de beschikbare analyse-capaciteit ten behoeve van andere aandachtsgebieden. Tenslotte wordt aan de thema's terrorismebestrijding, proliferatie van massavernietigingswapens, contra-inlichtingen en extremisme binnen de krijgsmacht ook in 2011 aandacht besteed.

Hoofdstuk 2

Inlichtingentaak: militair optreden

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de gebieden in de wereld, waar in 2010 in het kader van crisisbeheersingsoperaties eenheden of personen van Defensie waren uitgezonden en waarover de MIVD (contra) inlichtingen- en veiligheidsproducten opstelde.

Afghanistan ISAF

De MIVD heeft evenals voorgaande jaren een grote inspanning geleverd ter ondersteuning van de krijgsmacht bij het uitvoeren van de operatie in Afghanistan. De behoeftezoekers bij Defensie, maar ook de ministeries van Algemene Zaken en Buitenlandse Zaken, bondgenoten en nationale en internationale organisaties werden van inlichtingenproducten voorzien. De inlichtingenondersteuning van de operatie in de Afghaanse provincie Uruzgan had daarbij in 2010 prioriteit voor de MIVD. Daartoe werden dreiging-, inlichtingen- en veiligheidsanalyses opgesteld ten behoeve van de defensieleiding, de commandant *Task Force Uruzgan* (TFU) en het civiele deel van de missie. De dreiging- en inlichtingenanalyses hebben de commandant TFU inzicht gegeven in de operationele en tactische posities, *capabilities* en intenties van de tegenstander. Veiligheidsanalyses gaven een prognose van de veiligheidssituatie in het inzetgebied. Mede op basis van deze analyses werd de commandant te velde in staat gesteld (veiligheids)maatregelen te treffen. Analyses van de politieke en tribale verhoudingen ondersteunden de medewerkers van Defensie, Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking bij het uitvoeren van de zogenoemde *comprehensive approach* (gecoördineerde aanpak op het gebied van veiligheid, diplomatie en wederopbouw) in de Afghaanse provincie. Daarnaast verrichtte de MIVD onderzoek naar het gebruik en de aanwezigheid van *Improvised Explosive Devices* (IED's), of bommen ter bevordering van de veiligheid van Nederlandse troepen in Afghanistan.

De beëindiging van de missie in Uruzgan op 1 augustus betekende geen direct eind aan de werkzaamheden van de MIVD. Ook de zogenoemde *redeployment* (terugverplaatsing) van personeel en materieel diende namelijk met dreigingsanalyses te worden ondersteund. De operaties in Afghanistan legden een fors beslag op de personele en materiële capaciteit van de MIVD. Daarbij worden ook burgerambtenaren op vrijwillige basis uitgezonden om de uitzenddruk van militaire collega's te beperken en specifieke expertise toe te voegen. Sinds eind 2009 heeft de MIVD ondersteuning geleverd aan de besluitvorming rondom een nieuwe Afghanistan missie. De MIVD heeft eerst breed onderzoek verricht naar meerdere provincies en daarna verdiepend onderzoek naar een beperkt aantal provincies. Ook heeft de MIVD input geleverd voor het militair advies van de CDS en de artikel 100-brief, ten behoeve van besluitvorming door de Tweede Kamer.

In 2010 was in grote delen van Afghanistan sprake van een voortdurend zorgelijke veiligheidssituatie. In het zuiden van het land was het afgelopen jaar een significante stijging van het aantal incidenten. In delen van het noorden van Afghanistan hebben de Taliban hun invloedssfeer uitgebreid. Het totale aantal geweldsincidenten in Kunduz nam in vergelijking met 2009 wederom toe maar de groei van het aantal door de militanten geïnitieerde aanvallen was met 75 procent half zo groot als in 2009.

Het geweld concentreerde zich voor het overgrote merendeel op het oosten en het zuiden van het land. De Taliban traden vooral op asymmetrische wijze op, wat zich onder andere kenmerkt door een toegenomen inzet van zelfmoordenaars en het gebruik van (complexere) geïmproviseerde explosieven (IED's)

Als gevolg van de tijdelijke sterke stijging van het aantal Amerikaanse militairen in het land, de zogenoemde "Surge", was ISAF in staat het operationele tempo in 2010 aanzienlijk op te voeren en op te treden in gebieden waar men voorheen niet militair aanwezig was. Deze verhoogde militaire druk leidde tot lokaal verzet door de Taliban, omdat die door de "Surge" aanzienlijke tactische verliezen hebben geleden. Desondanks constateert de MIVD dat de Taliban in strategisch opzicht allerminst verslagen zijn en dat zij daar waar mogelijk hun invloed hebben uitgebreid. De groeiende opstand in het noorden en westen heeft lange tijd weinig aandacht gekregen van ISAF, omdat de focus op het onrustige zuiden en oosten van Afghanistan lag. Het werkelijke resultaat van de verschillende ISAF-operaties in 2010, in reactie op de toegenomen opstanden in het noorden en westen, zal pas in het voorjaar van 2011 duidelijk worden, wanneer de opstandelingen traditioneel aan hun lenteoffensief beginnen. Bij aanhoudende militaire druk door ISAF verwacht de MIVD in de zomer van 2011 een stijging van het aantal incidenten in Afghanistan.

De overdracht van de Nederlandse verantwoordelijkheid in Uruzgan aan Regional Command South (RC-S) van ISAF is goed verlopen. Dit geldt ook voor de overdracht op het gebied van inlichtingen. Het vertrek van Nederland uit Uruzgan heeft niet tot grote veranderingen geleid.

Wel had het vertrek gevolgen voor de lokale situatie in het district Chora. De TFU werkte hier nauw samen met de lokale districtsleider en de situatie in Chora was relatief stabiel. Na vertrek van Nederland is deze districtsleider door de gouverneur vrijwel meteen vervangen, wat tot negatieve reacties onder de bevolking heeft geleid. Deze ontwikkeling heeft tot instabiliteit in het district geleid.

Op 18 september 2010 vonden in Afghanistan parlementsverkiezingen plaats. De MIVD heeft onderzoek gedaan naar de voorbereidingen, het verloop en de nasleep van deze volksraadpleging. De verkiezingen kenden deels een gewelddadig verloop en werden gekenmerkt door frauduleus handelen. De MIVD heeft geconstateerd dat de verkiezingszwendel al maanden van te voren was voorbereid. Hoewel deze fraude in omvang vergelijkbaar was met die van de verkiezingen van 2009, was zij minder systematisch en vooral lokaal van aard. Door de onveiligheid heeft het Pasthundeel van de bevolking minder dan voorheen gestemd. Aangezien de Hazara en Tadjieken wel hebben gestemd, is hun positie ten koste van de Pasthun in het parlement versterkt.

De MIVD acht het waarschijnlijk dat president Karzai hierdoor op meer oppositie vanuit het parlement kan rekenen. De legitimiteit van de Afghaanse overheid is als gevolg van de verkiezingen niet verbeterd.

De MIVD constateert verder dat de bestuurlijke wederopbouw in Afghanistan onder verantwoordelijkheid van President Karzai in 2010 traag is verlopen. De vooruitgang die is geboekt ligt vooral bij de opbouw van het

leger en in mindere mate de politie. De noodzakelijke bestuurlijke groei is ver achtergebleven. De omvangrijke corruptie in het land vormt een grote blokkade voor het verbeteren van de situatie. De MIVD heeft geconstateerd dat effectieve corruptiebestrijding vanuit de hoogste regeringskringen wordt gefrustreerd. Dit heeft een negatief effect op de bereidheid van het Afghaanse bestuur om het probleem serieus aan te pakken. Corruptie, wetteloosheid en machtsmisbruik kunnen ervoor zorgen dat veel Afghanen van de overheid vervreemden en in de Taliban een beter alternatief gaan zien.

De MIVD heeft ten slotte geconstateerd dat tussen de Afghaanse overheid en de Talibanleiding verschillende verkennende gesprekken zijn gevoerd over de mogelijkheden van een toekomstige verzoening. Dit heeft vooralsnog niet geleid tot concrete vervolgstappen.

In 2011 zal de MIVD de focus verleggen naar het noorden van Afghanistan ter ondersteuning van de Nederlandse bijdrage aan de politie-trainingsmissie in de provincie Kunduz.

Balkan EUFOR / ALTHEA / KFOR / EULEX

De MIVD ondersteunde, evenals in voorgaande jaren, de voorbereiding en inzet van Nederlandse militairen en burgers bij internationale missies in Bosnië-Herzegovina (BiH) en Kosovo. In 2010 waren dat de *European Union Force* (EUFOR) Althea-missie in BiH, de *NATO Kosovo Force* (KFOR) in Kosovo en de Europese *Rule of Law* (EULEX)-missie in Kosovo. De MIVD leverde tevens inlichtingenproducten aan de ministeries van Buitenlandse Zaken en Algemene Zaken ter ondersteuning van de beleidsvorming met betrekking tot de Balkan. De MIVD ondersteuning bestond onder meer uit inlichtingenrapportages, dreigingsanalyses en briefings aan de Defensiestaf en uit te zenden personeel.

Het afgelopen jaar heeft geen oplossing voor de langlopende kwesties in Kosovo en BiH gebracht. Staatsvorming in beide landen verloopt moeizaam, vooral in Kosovo waar nog geweldsuitbarstingen plaatsvinden in het noorden. Daarom is het van belang dreigingen

vroegtijdig te signaleren. Hiervoor kijkt de MIVD naar mogelijke destabiliserende groeperingen en omgevingsfactoren als criminaliteit en economische stilstand. Daarnaast vormden de ontwikkeling van deze landen tot democratische rechtsstaten en de betrokkenheid van de Internationale Gemeenschap (IG) bij Kosovo en BiH belangrijke aandachtspunten. Dit alles tegen de achtergrond van de toenadering en mogelijke toekomstige toetreding van Kosovo en BiH tot de Euro-Atlantische structuren.

De MIVD volgde in 2010 nationalistisch en religieus extremisme met het oog op de mogelijke destabiliserende gevolgen ervan en omdat deze negatieve consequenties kunnen hebben voor Nederland en de Nederlanders in de diverse internationale missies op de Balkan. Mogelijke verwevenheid tussen politieke leiders, georganiseerde misdaad en het nationalistische en religieuze extremisme was ook in 2010 een belangrijk aandachtspunt.

Kosovo

De situatie in Kosovo bleef in 2010 relatief rustig. Noord-Kosovo, waar voornamelijk Kosovaarse Serviërs wonen, bleef het toneel van interetnische incidenten. Soms vormden leden van de internationale gemeenschap (IG) het doelwit. In Noord-Kosovo groeit de frustratie over het uitblijven van de resultaten van Belgrado's diplomatieke strijd voor Kosovo en over de grote internationale bemoeienis met Kosovo. Ook onder Kosovaarse Albaneezen neemt de kritiek op de IG en de eigen regering toe. Ze menen dat de internationale betrokkenheid steeds minder oplevert en ergeren zich aan het onvermogen van de eigen regering de parallelle

bestuursstructuren van de Kosovaarse Servische bevolkingsgroep te ontmantelen. Het chaotische politieke einde van 2010 met frauduleuze verkiezingen na de val van de regering, heeft het vertrouwen in de overheid eveneens beschadigd. In december 2010 werd het rapport *'Investigations of allegations on inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs'* openbaar. Dit rapport van de Raad van Europa bevat ernstige beschuldigingen aan het adres van Kosovaarse politici. EULEX zal in 2011 onderzoek doen naar deze aantijgingen. Ook in 2011 zullen de Kosovaarse regering en het parlement hard moeten werken aan hun ontwikkeling tot democratische instituties. Pristina zal bovendien blijven trachten haar invloed in Noord-Kosovo uit te breiden ten koste van de Servische parallelle structuren.

Het advies van het Internationale Gerechtshof dat de eenzijdig uitgeroepen Kosovaarse onafhankelijkheid niet in strijd is met het internationale recht, was een tegenslag voor de Servische regering. Zij zal haar pogingen Kosovo te behouden echter niet staken en zet nu in op de door de Verenigde Naties geëiste technische besprekingen met Pristina. De dialoog tussen Belgrado en Pristina is een essentiële voorwaarde voor de Internationale Gemeenschap in de huidige discussie over de toekomstige status van Kosovo.

De *Kosovo Force* (KFOR)-missie van de NAVO besloot in de herfst van 2010 tot een verdere troepenreductie. Een opsteker voor de etnisch-Albanese politici, die de terugtrekking van een deel van de troepen als een blijk van vertrouwen in de Kosovaarse staat beschouwen. Bij de Kosovaarse Serviërs valt de verdere afslanking van KFOR niet in goede aarde, omdat zij vrezen voor hun veiligheid. Ook in 2011 zal de MIVD de situatie in Kosovo blijven volgen in het kader van de KFOR- en EULEX-missie.

Bosnië-Herzegovina

De veiligheidssituatie in Bosnië-Herzegovina (BiH) was in 2010 kalm, maar van een constructieve vrede was geen sprake. In de drie bevolkingsgroepen bestaan diepgaande meningsverschillen over de toekomst van het land. Hierdoor en door de ingewikkelde staatsstructuur is het bijzonder moeilijk om compromissen te sluiten over grondwettelijke en bestuurlijke hervormingen.

De uitslag van de verkiezingen van 3 oktober 2010 heeft de impasse niet doorbroken. De vorming van nieuwe regeringen in de twee deelrepublieken en op het centrale niveau bleek een probleem. Algemeen is de verwachting dat op zijn vroegst in het voorjaar van 2011 regeringsakkoorden kunnen worden verwacht. Dit creëert voor een aanzienlijke periode een

politiek vacuüm. In 2011 zal de MIVD de ontwikkelingen in BiH blijven volgen in het kader van de lopende (EUFOR) Althea-missie.

Irak NTM-I

De MIVD heeft zich vooral gericht op de inlichtingenondersteuning voor de inzet van Nederlandse militairen in de *NATO Training Mission in Iraq* (NTM-I). In dit kader zijn zowel (politiek-strategische) inlichtingenrapporten als (militair-tactische) veiligheidsanalyses opgesteld. Nederland droeg met circa zes militairen bij aan deze missie, die de opbouw van Iraakse veiligheidseenheden ondersteunt.

De veiligheidssituatie in Irak is – gemeten aan het aantal geweldsincidenten per dag – sinds juli 2008 min of meer stabiel. De meeste aanslagen vonden plaats in Bagdad en in de provincie Nineve, waarbij vooral de hoofdstad een trekpleister was voor grootschalige, complexe aanslagen om het gezag van de Iraakse overheid te ondermijnen. Behalve een symbolische waarde van gewapend verzet tegen de overheid is (internationale) media-aandacht bij een aanslag in Bagdad van betekenis. In dit kader moeten ook de sporadische raketbeschietingen op de Internationale Zone – waar de Nederlandse militairen werkzaam zijn – worden gezien.

Onderwijl bleven de Iraakse politici verdeeld over enkele kwesties die al jaren op politieke besluitvorming wachten. Eén van die kwesties is de machtsverdeling tussen de centrale staat en de provincies, en met name de Koerdische deelstaat in Noord-Irak. Aan dit onderwerp

zal de MIVD ook in 2011 aandacht schenken. De wijze waarop een eventuele oplossing tot stand zal komen via het nieuw aangetreden kabinet, zal – tezamen met de afgesproken terugtrekking van de Amerikaanse troepen – de ontwikkelingen in 2011 bepalen.

In 2011 zal de MIVD de ondersteuning van de Nederlandse deelname aan de NTM-I voortzetten. Hierbij zal de focus niet alleen liggen op veiligheidsontwikkelingen die van belang zijn voor het

beschermen van de eigen eenheden (*force protection*), maar ook op de politiek-militaire gevolgen in de regio van de groeiende zelfstandigheid van Irak.

Libanon / Syrië / Israël – UNTSO

Nederland neemt deel aan de VN-missie, *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO). Deze VN-missie observeert de bestandslijnen tussen Israël, Syrië en Libanon. De Nederlandse inbreng

beperkt zich doorgaans tot circa elf waarnemers, plus periodiek een stafofficier. De MIVD volgt om die reden de (veiligheids)ontwikkelingen in Libanon, de politiek-militaire houding van Syrië en het Israëliisch-Palestijnse conflict.

Na een relatief rustige eerste helft van het jaar, liepen de spanningen in Libanon op in de tweede helft van 2010. De aanleiding was de geruchtenstroom rond het onderzoek van het Speciaal Tribunaal voor Libanon (STL) dat onderzoek doet naar de moord op ex-premier al-Hariri in 2005. Nadat jarenlang Syrië als hoofdverdachte gold, richt het onderzoek zich nu op de medeplichtigheid van (leden van) de radicaal sjiiitische Hezbollah. Aangezien deze partij deel uitmaakte van de Libanese regering onder leiding van de zoon van de vermoorde ex-premier, zijn de sektarische tegenstellingen in het land verhard. Overigens onthield het STL zelf – gevestigd in Leidschendam – zich goeddeels van mededelingen over de schuldvraag of over de dagvaardingen. Het onderzoek van de MIVD richtte zich op de stabiliteit van de Libanese regering, de veiligheidssituatie en de ontwikkelingen bij het Libanese leger en bij Hezbollah.

Van belang voor de ontwikkelingen in Libanon is de houding van Syrië, dat vanouds grote invloed heeft op zijn buurland. In 2010 heeft het Syrische bewind zijn betrekkingen met Saudi-Arabië – dat ook invloed uitoefent op Libanon – weten te bestendigen. In de regel sorteert dit een positief effect op de stabiliteit van Libanon. Voor het overige bouwde Syrië zijn (sinds 2008 verbeterde) regionale en internationale positie verder uit. Intern was de veiligheidssituatie stabiel en stond het voortbestaan van het bewind niet onder druk. De conventionele slagkracht van het Syrische leger is beperkt, zeker in vergelijking met Israël. Om deze reden concentreert het Syrische bewind zich al vele jaren op een veiligheidsconcept van strategische afschrikking met niet-conventionele middelen. Terzake heeft de MIVD diverse inlichtingenrapportages uitgebracht.

Israël / Palestijnse Gebieden – USSC Jeruzalem

Naast de bijdrage aan UNTSO, neemt Nederland tevens deel aan de opbouwmissie voor de Palestijnse veiligheidssector *United States Security Coordinator* (USSC) Jeruzalem, en aan de *European Union Border Assistance Mission* (EUBAM Rafah). Laatstgenoemde staat echter op *stand-by* sinds de machtsovername in Gaza door Hamas in 2007. Nederland draagt aan beide missies bij met drie militairen. De veiligheidssituatie op de Westelijke Jordaanoever is in de afgelopen jaren, mede dankzij de veiligheidssamenwerking tussen Israëliische en Palestijnse veiligheidsdiensten, die de afgelopen jaren sterk is gegroeid, sterk verbeterd.

De missies in Irak, Libanon, Israël en Syrië worden in 2011 voortgezet. Daarom zullen deze aandachtsgebieden ook komend jaar nauwlettend door de MIVD op politiek-militaire en veiligheidsaspecten worden gevolgd.

Arabisch Schiereiland en Hoorn van Afrika

De landen van het Arabisch Schiereiland en de Hoorn van Afrika nemen door hun aanzienlijke oliereserves en/of ligging aan de Golf, de Rode Zee en de Indische Oceaan een strategische positie in. De scheepvaartroute door de Golf van Aden, de Rode Zee en het Suezkanaal is bovendien de belangrijkste verkeersader tussen oost en west. De sterke toename van het aantal scheepsaanvallen (ten opzichte van 2009) heeft ervoor gezorgd dat piraterij, in het bijzonder voor

de kusten van Jemen, Oman, Somalië en Kenia de afgelopen jaren hoog op de internationale agenda staat.

De Nederlandse marine heeft in 2010 deelgenomen aan maritieme missies van de Europese Unie (EU) en de Noord Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) rondom het Arabisch Schiereiland en de Hoorn van Afrika. Deze missies zijn bedoeld om voor de EU in de eerste plaats humanitaire transporten te beschermen en de vrije scheepvaart te waarborgen door bestrijding van piraterij. De MIVD heeft in het kader van de missies NAVO 'Ocean Shield' en EUNAVFOR 'Atalanta' waaraan Hr.Ms. Tromp (februari – april), Hr.Ms. Johan de Witt (april – juni), Hr.Ms. De Zeven Provinciën (juli – augustus), Hr.Ms. Amsterdam (september – november) en Hr.Ms. De Ruyter (december – februari 2011) deelnamen, ondersteuning geleverd door middel van inlichtingenproducten en -rapportages. Hr.Ms. De Zeven Provinciën en Hr.Ms. De Ruyter hebben als vlaggenschip gediend ten behoeve van de NAVO-staf, waarover een Nederlandse commandeur het bevel voerde. Met deze missies is een belangrijke bijdrage geleverd aan de beveiliging van de koopvaardij schepen en transporten van het *World Food Programme* (WFP).

De Nederlandse bijdrage aan de maritieme missies ter bestrijding van piraterij heeft bijgedragen aan een betere bescherming van koopvaardij schepen in de Golf van Aden (GOA). Piraterijactiviteiten zijn echter voor een groot deel verplaatst naar het beperkt controleerbare Somalische Bassin (SB) en de Arabische Zee. Het aantal afgeslagen en verijdelde aanvallen is gestegen ten opzichte van 2009. Tegelijkertijd nam het aantal geslaagde kapingen echter ook toe met name in het SB en de IO. Het begeleiden van de WFP-schepen heeft bijgedragen aan een ongestoorde aanvoer van hulpgoederen en voedsel voor hulpbehoevenden in Somalië. Doordat de veiligheidssituatie op het land slecht is, hebben hulporganisaties, waaronder het WFP, in

2010 ernstig hinder ondervonden bij het transport en de distributie van hulpgoederen. De islamistische rebellengroepen verwerpen buitenlandse inmenging en stellen zich ook agressiever op ten opzichte van buitenlandse hulporganisaties. Het WFP heeft enkele distributiecentra (tijdelijk) gesloten. De MIVD zal ook in 2011 de lopende missies ondersteunen.

Jemen / GCC

Het afgelopen jaar werden de zogeheten *Friends of Yemen*, onder wie Nederland, opgericht, die trachtte de gestaag toenemende instabiliteit van Jemen te keren. Het Foyproces heeft tot aanbevelingen voor hervormingen geleid, die thans door de Jemenitische autoriteiten moeten worden geïmplementeerd. De onderliggende oorzaken zijn echter onveranderd aanwezig. In het noorden geldt sinds februari een fragiel staakt-het-vuren, terwijl in het zuiden zware gevechten hebben plaatsgevonden met aanhangers van de *Southern Movement*. Al-Qaida op het Arabische Schiereiland (AQAS) is de eerste helft van het jaar in het defensief gedrongen door contra-terrorisme operaties, waarbij Amerikaanse steun een belangrijke rol heeft gespeeld. Toch zorgde AQAS in het najaar opnieuw wereldwijd voor onrust door het versturen van pakketbommen en aanslagen op buitenlandse diplomaten. De situatie in Jemen vormt een groeiende bedreiging voor de landen van de *Gulf Cooperation Council* (Saudi-Arabië, Koeweit, Bahrein, Qatar, de Verenigde Arabische Emiraten en Oman), in de eerste plaats Saudi-Arabië. Daarnaast is ook de strategische ligging van Jemen aan één van 's werelds meest druk bevaren transportroutes van belang. De MIVD zal in 2011 dit aandachtsgebied volgen op politiek-militaire en veiligheidsaspecten.

Somalië

Noch de politieke situatie, noch de veiligheidssituatie in Somalië maakten het afgelopen jaar zichtbare vooruitgang door. De *Transitional Federal Government* (TFG) ontbeert nog immer effectief gezag en wordt gekenmerkt door interne verdeeldheid, corruptie en een gebrek aan politieke wil om tot een verzoeningsproces te komen. Al Shabaab versterkte het afgelopen jaar wederom haar positie in Zuid en Centraal Somalië. Het gebied staat bijna geheel onder controle van de radicaal-islamitische groepering. Eind 2010 versterkte Al Shabaab zich verder door de verzwakte Hizbul Islam groepering te absorberen. De TFG controleert slechts delen van de hoofdstad Mogadishu. De steun van de *African Union Mission in Somalia* (AMISOM) blijft noodzakelijk om de Somalische overgangsregering in het zadel te houden.

In augustus 2011 loopt het mandaat van de TFG af. De internationale gemeenschap (IG) beraadt zich momenteel over de "*way forward*". Ondanks het feit dat de IG zich kritisch heeft uitgelaten over het gebrek aan politieke vorderingen, is er vooralsnog geen aanvaardbaar alternatief voorhanden. In dit kader poogt de IG in toenemende mate regionale en lokale overheden en leiders te identificeren, waarmee kan worden samengewerkt. De banden met het relatief stabiele Somaliland en Puntland worden aangehaald.

Het bovenstaande heeft ertoe geleid dat de MIVD in 2010 analysecapaciteit heeft ingezet op het Arabische Schiereiland en de Hoorn van Afrika. In het bijzonder is aandacht besteed aan Jemen, Somalië en piraterij. Gezien het verband tussen piraterij op zee en de politieke en veiligheidsontwikkelingen op het land, werden beide thema's zoveel mogelijk in samenhang

geanalyseerd. Dit leidde in 2010 tot een aantal inlichtingenrapporten. In dit kader heeft de MIVD ook aandacht besteed aan de regionale politieke betrekkingen tussen Jemen en de landen in de Hoorn van Afrika.

In 2011 zal de Nederlandse marine haar inzet in het gebied voortzetten en daarom zullen de ontwikkelingen op het Arabische Schiereiland en de Hoorn van Afrika ook komend jaar nauwlettend door de MIVD worden gevolgd.

Sudan UNMIS

Nederland neemt deel aan de VN-missie in Sudan (UNMIS). De MIVD volgt daarom de uitvoering van het *Comprehensive Peace Agreement* (CPA). Dit vredesakkoord maakte in 2005 een einde aan een langdurige burgeroorlog tussen Noord- en Zuid-Sudan. Het CPA vormt sindsdien de basis voor samenwerking tussen de twee landsdelen. In het jaar 2010 stonden de algemene verkiezingen in april centraal. Deze volksraadpleging was een voorwaarde voor legitimatie van het CPA, maar werd tevens gezien als een stimulans voor het democratische transitieproces in Sudan. De ondertekenaars van het CPA, de *National Congress Party* (NCP) en de *Sudan People's Liberation Movement* (SPLM), bleken vooral uit te zijn op het behoud van hun dominante machtspositie in respectievelijk het noorden en het zuiden.

Na de verkiezingen kon de laatste fase van het CPA worden ingezet, de aanloop naar het referendum voor zelfbeschikking van de Zuid-Sudanese bevolking. Na de installatie van de nieuwe regering van nationale eenheid werd eens te meer bevestigd dat de NCP en de SPLM de kaart van Sudan al hadden verdeeld, waardoor van samenwerking op landelijk niveau nog nauwelijks sprake was. Dit bemoeilijkte tevens de coördinatie richting de laatste fase van het CPA. Ondanks stevige politieke retoriek, een aanhoudende impasse over de organisatie van het separate referendum in de betwiste grensregio Abyei en geruchten over een militaire opbouw in het grensgebied, begon de Referendumcommissie op 15 november met de registratie van kiezers. Interne onlusten in Zuid-Sudan hebben zich in 2010 op verschillende wijze gemanifesteerd. De veiligheidssituatie werd negatief beïnvloed door de aanwezigheid van criminele bendes en tribale milities, maar het geweld nam niet dezelfde buitensporige vormen aan als in 2009. Na de lokale verkiezingen, en het teleurstellende verloop hiervan voor vele onafhankelijke kandidaten, ontstonden verschillende verzetshaarden in de staten Jonglei en Unity. Hoewel de SPLM eind 2010 toenaderingspogingen ondernam richting enkele dissidente officieren die bij dit verzet betrokken waren, slaagde ze er niet in voor het einde van het jaar deze afvalligen weer aan zich te binden.

Sudan UNAMID

Verder vereiste de aanhoudende crisis in de regio Darfur de aandacht van de MIVD. Hierbij speelt het belang dat Nederland hecht aan de hybride missie van de Verenigde Naties en de Afrikaanse Unie in Darfur (UNAMID) en aan de bevordering van de internationale rechtsorde. De belangrijkste ontwikkeling ten aanzien van Darfur in de eerste maanden van 2010 bestond uit de normalisatie van de bilaterale betrekkingen tussen Tsjad en Sudan. Afspraken over gezamenlijke grensbewaking en het staken van de steun aan elkaars rebellenbewegingen hadden een dempend effect op de dynamiek van de conflicten in Oost-Tsjad en Darfur. De *Justice and*

Equality Movement (JEM) werd door deze nieuwe realiteit uit haar uitvalsbasis in het noordoosten van Tsjaad gedwongen waardoor er kansen ontstonden voor nieuwe vredesonderhandelingen in Doha (Qatar).

Het nieuwe kabinet van Sudan presenteerde in augustus 2010 een *New Darfur Strategy*. Hierin werd vooral uitgegaan van de eigen superieure onderhandelingspositie. In het najaar volgde dan ook militaire offensieven richting eerst de *Sudan Liberation Army* (SLA) en later de JEM. De Sudanese regering slaagde er echter niet in deze rebellengroeperingen naar de onderhandelingstafel te bewegen. De onderhandelaars bleven zo tot het einde van het jaar slechts met een samenraapsel, de *Liberation and Justice Movement* (LJM) geheten, in gesprek. Minni Minnawi, de enige noemenswaardige ondertekenaar van het *Darfur Peace Agreement* (DPA, 2006), kwam na de verkiezingen niet terug als presidentieel adviseur en werd eind 2010 uit het regeringskamp gewerkt. Minnawi's SLA fractie werd na jaren van samenwerking opnieuw aangevallen door de Sudanese strijdkrachten.

In 2010 heeft de Sudanese regering wederom bewezen niet in staat te zijn de rebellen op het militaire strijdtonel te verslaan. De behoefte het voortdurende conflict in Darfur onder eigen gestelde voorwaarden op te lossen, blijft het vredesproces in Doha hinderen. Door de militaire ontwikkelingen werd de bewegingsvrijheid van UNAMID in 2010 veelvuldig ingeperkt.

De MIVD zal ook in 2011 de ontwikkelingen in Sudan, Zuid-Sudan en Darfur in het bijzonder, aan de orde laten komen in de rapportages.

Democratische Republiek Congo MONUSCO/EUSEC

De Democratische Republiek Congo (DRC) is het grote, maar nog steeds zwakke hart van Afrika. De militaire operatie door het Congolese leger tegen gewapende groepen in de oostelijke Kivu-provincies werd in 2010 voortgezet. Deze operatie richtte zich vooral tegen de *Forces Démocratiques de Libération du Rwanda* (FDLR). Hierdoor was in 2010 sprake van een onveranderd slechte veiligheidssituatie, wat ondermeer tot uiting kwam in grootschalig seksueel geweld. Positief is dat door de militaire operatie de FDLR aanzienlijk werd verzwakt. De relatie met Rwanda leek zich in 2010 verder te stabiliseren. In het uiterste noordoosten van het land blijven rebellen van de *Lord's Resistance Army* (LRA) een belangrijke destabiliserende factor vormen. Ondanks de regionale militaire operatie tegen de LRA, verkeert de door het Internationaal Strafhof gezochte leider Joseph Kony nog steeds op vrije voeten.

Op 30 juni vierde de DRC dat het vijftig jaar geleden onafhankelijk werd van België. Die dag markeerde ook de overgang van VN-missie MONUC naar MONUSCO: *Mission des Nations Unies pour la Stabilisation du Congo*. Belangrijk verschil met het vorige mandaat is dat de nadruk nu vooral ligt op stabilisatie en wederopbouwactiviteiten, en veel minder op het uitvoeren van (gezamenlijke) militaire operaties tegen gewapende groepen in het oosten van de DRC. Onder druk van president Kabila maakte de VN in 2010 ook een begin met de troepenafbouw; het nieuwe mandaat voorziet in het vertrek van 2.000 blauwhelmen.

Ondanks het feit dat de DRC er nu beter voorstaat dan tien jaar geleden, bevindt het land zich nog steeds in de gevarenzone. President Kabila heeft nog weinig van zijn verkiezingsbeloften

kunnen waarmaken, waardoor de onvrede onder de bevolking nog groot is. Het leger verkeert, mede vanwege de jarenlange instroom van voormalige rebellen, nog steeds in een belabberde staat. Legerhervorming, waarbij de missie EUSEC (*European Union Security*) DRC een adviserende rol vervult, komt nauwelijks van de grond. Het politieke klimaat lijkt zich te verharden, wat in het verkiezingsjaar 2011 mogelijk tot nieuwe spanningen zal leiden. De MIVD blijft deze ontwikkelingen volgen.

Burundi

Nederland draagt bij aan de ontwikkeling van de veiligheidssector door middel van een meerjarig *Security Sector Development (SSD)*-programma. Nederlandse militairen zijn sinds januari 2007 actief in Burundi, onder meer als adviseurs bij de Burundese ministeries van Defensie en Binnenlandse Veiligheid. Ter ondersteuning van deze inzet heeft de MIVD de ontwikkelingen in de veiligheidssector gevolgd en hierover regelmatig gerapporteerd. Het jaar 2010 stond voor Burundi in het teken van de verkiezingen voor achtereenvolgens de gemeenteraad, het presidentschap, het parlement, de senaat en de heuvelraden. Op alle niveaus resulteerden de verkiezingen in een enorme overwinning voor de zittende partij *Conseil National pour la Défense de la Démocratie – Forces de Défense de la Démocratie (CNDD-FDD)*. Hoewel de procedure technisch

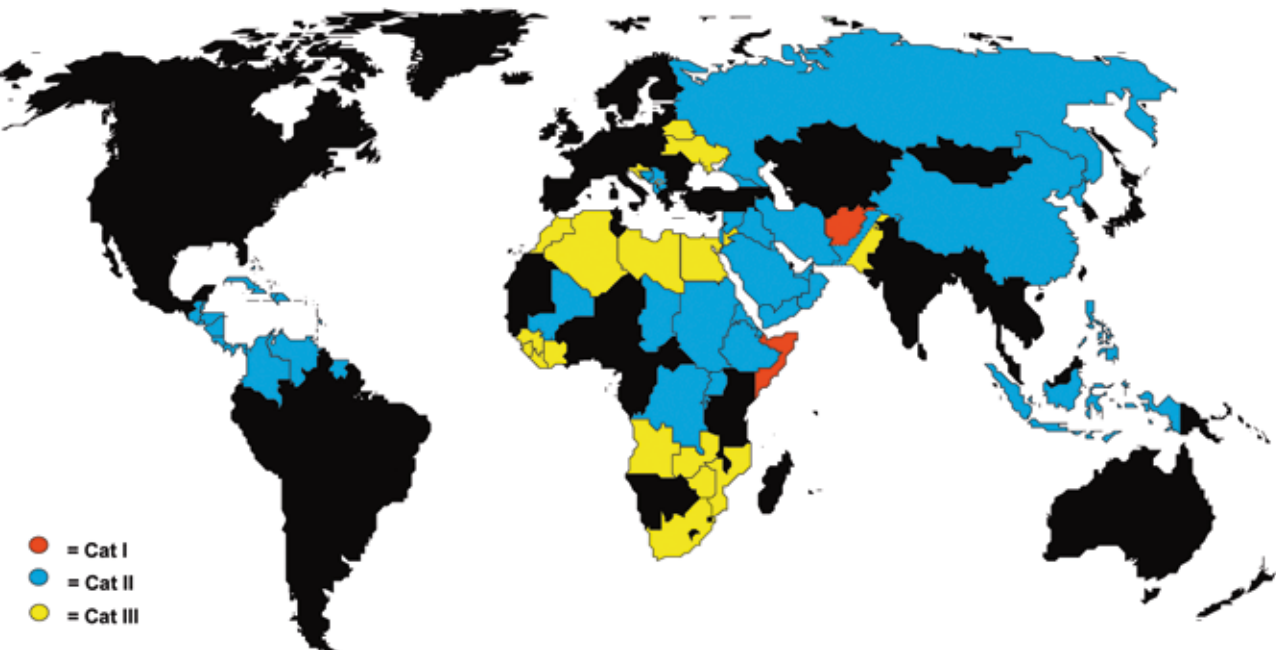

gezien redelijk “*free and fair*” is verlopen, hebben vrijwel alle oppositiepartijen het proces sinds de gemeenteraadsverkiezingen geboycot en de heersende machthebbers beschuldigd van fraude.

Als gevolg van deze politieke spanningen verslechterde de veiligheidssituatie in Burundi aanzienlijk. Zo vonden er medio 2010 regelmatig handgranaataanslagen plaats en werden kantoren van verschillende politieke partijen in brand gestoken. Bovendien hebben leden van de belangrijkste oppositiepartij, de voormalige rebellengroepering *Forces Nationales de Libération* (FNL), de wapens weer opgepakt en trachtten zij vanuit Oost-Congo het regime te bevechten. Ook voelt de CNDD-FDD zich gesterkt door de verkiezingsuitslag en voert sindsdien beleidsmaatregelen in die de politieke en maatschappelijke ruimte beperken. Ook in 2011 zal de MIVD rapportages opstellen over de ontwikkelingen in Burundi.

Hoofdstuk 3

Inlichtingentaak: regionale aandachtsgebieden

Naast missiegebieden zijn er aandachtsgebieden die gezien hun ligging van invloed (kunnen) zijn op crisisbeheersingsoperaties en landen die een specifiek belang hebben voor het Nederlandse veiligheidsbeleid. Of gebieden die relevant zijn voor het Nederlandse veiligheids- en defensiebeleid en waarvoor het tijdig signaleren van ontwikkelingen van belang is. Die aandachtsgebieden worden in dit hoofdstuk behandeld.

Caribisch Gebied en Latijns-Amerika

Op 10-10-10 hebben de staatkundige veranderingen in de structuur van het Koninkrijk der Nederlanden hun beslag gekregen. Sindsdien zijn, naast Aruba, ook Curaçao en Sint Maarten autonome landen binnen het Koninkrijk, terwijl Saba, Sint Eustatius en Bonaire bijzondere gemeenten binnen het Koninkrijk vormen. Curaçao en Sint Maarten werken nog aan de implementatie van enkele plannen van aanpak ter versterking van hun staatkundige structuren. De veranderingen in de staatkundige structuren van het Koninkrijk hebben voor de taakstelling en activiteiten van de MIVD slechts beperkte gevolgen, omdat defensie en buitenlandse betrekkingen binnen de competentie van het Koninkrijk blijven. De inspanningen van de MIVD blijven gericht op samenwerking in de inlichtingen- en veiligheidsketen binnen het Koninkrijk. Daartoe zijn in april 2010 de teams van de AIVD en de MIVD die zich bezig houden met het Caribisch gebied en Latijns-Amerika gefuseerd. Het nieuwe Team Caribisch Gebied (TCG) geeft invulling aan alle inlichtingen- en veiligheidstaken in het Caribisch Gebied zoals die voortvloeien uit de Wiv 2002 en enkele richtinggevende documenten van beide diensten.

Het Caribisch gebied speelt vanwege de ligging een belangrijke rol bij de doorvoer van drugs vanuit Zuid-Amerika naar de Verenigde Staten en Europa, al dan niet via West-Afrika. Aan de doorvoer van drugs zijn vaak andere vormen van criminaliteit verbonden, zoals mensensmokkel, witwassen van geld en illegale wapentransporten. Genoemde transnationale fenomenen werken (potentieel) destabiliserend in de landen waar deze fenomenen zich manifesteren, waaronder delen van het Koninkrijk in het Caribisch Gebied.

In deze regio deden zich in 2010 geen gewapende conflicten voor tussen staten. Wel is sinds 2004 een VN-missie actief in Haïti, dat in 2010 is getroffen door een verwoestende aardbeving. De VN-missie wordt in 2011 voortgezet. In Colombia zette de regering haar campagne tegen de illegale gewapende groeperingen voort. Spanningen in de regio deden zich voor in de relatie tussen Venezuela en Colombia.

Caribische delen van het Koninkrijk

Voor de MIVD is de permanente militaire aanwezigheid van de Nederlandse krijgsmacht op de Caribische delen van het Koninkrijk reden om ontwikkelingen op de Boven- en Benedenwindse eilanden, voor zover van invloed op de Nederlandse krijgsmacht, op hoofdlijnen te volgen.

De veiligheid van het Nederlands defensiepersoneel op de eilanden is voor de MIVD een voortdurend punt van aandacht. In 2010 was geen sprake van een specifiek tegen Nederlandse militairen gerichte dreiging, noch op het gebied van georganiseerde criminaliteit, noch op het gebied van subversie, sabotage of terrorisme.

Venezuela

Het democratische karakter van de rechtsstaat in Venezuela staat onder druk, nu de rechterlijke, wetgevende en uitvoerende machten steeds sterker onder controle staan van de “Boliviaanse revolutie” van president Chávez. Het particuliere bezit en de speelruimte van onafhankelijke media komen steeds verder in het gedrang.

President Chávez heeft de Koninkrijksbanden met Aruba en Curaçao in 2010 aangemerkt als een residu van kolonialisme en gewezen op de bijzondere (economische en historische) betrekkingen tussen Venezuela en deze eilanden, overigens zonder daarop territoriale aanspraken te maken. Verder werden Nederland en de Verenigde Staten van agressieve intenties jegens Venezuela beschuldigd.

Suriname

In 2010 is in Suriname een nieuwe regering aan de macht gekomen, die in essentie is gebaseerd op een samenwerkingsverband tussen de partijen van voormalig legerleider D. Bouterse, diens vroegere rivaal R. Brunswijk en oud-parlementsvoorzitter P. Somohardjo. Bouterse is gekozen tot president van Suriname. Alhoewel democratisch verkozen, heeft het presidentschap

van Bouterse geleid tot een verkoeling in de relatie met de Nederlandse regering, met name vanwege de veroordeling (in Nederland) van Bouterse wegens drugshandel. Het proces rond de decembermoorden van 1982, waarin Bouterse ook één van de verdachten is, ondervindt vertraging.

De MIVD zal zijn inlichtingentaak met betrekking tot het Caribisch Gebied en Latijns-Amerika in 2011 voortzetten vanwege de Nederlandse en Koninkrijksbelangen in de regio.

Voormalige Sovjet-Unie

Russische Federatie

Het afgelopen jaar richtte het onderzoek van de MIVD betreffende de Russische Federatie zich op drie thema's: het Russische buitenland- en veiligheidsbeleid, het defensiebeleid en de ontwikkeling van de krijgsmacht en tot slot de ontwikkelingen in het (militaire) leiderschap.

Sinds 2009 is sprake van een andere, minder confrontatiegerichte Russische opstelling in de relatie met het Westen (NAVO, Verenigde Staten en Europa) wat resulteerde in een zekere ontspanning en verschillende overeenkomsten op militair, politiek en economisch gebied. Onderzoek van de MIVD wees uit dat echter geen sprake is van een fundamentele wijziging van het Russische buitenland- en veiligheidsbeleid. Dit beleid is nog altijd traditioneel, opportunistisch, assertief en veelal reactief. De Russische Federatie blijft streven naar een fundamenteel andere Europese veiligheidsstructuur met een significant kleinere rol voor de NAVO.

De Russische Federatie heeft in 2008 een start gemaakt met een ambitieuze en ingrijpende hervorming van de krijgsmacht. Deze ontwikkelingen werden in 2010 nauwlettend gevolgd door de MIVD, waarbij alle krijgsmachtdelen onderwerp van onderzoek waren. Daarnaast deed de MIVD onderzoek naar de Russische opstelling ten aanzien van conventionele wapenbeheersing. Dit laatste gebeurde mede tegen de achtergrond van de in april 2010 gesloten Russisch-Amerikaanse overeenkomst over de reductie van strategisch nucleaire wapens - het zogenaamde START-opvolgverdrag (*STrategic Arms Reduction Treaty*, ook wel *new START* of *START-III*).

In de Russische Federatie is de (politieke) macht sterk gepersonifieerd. Om de ontwikkelingen in de Russische Federatie te kunnen duiden en uitspraken te kunnen doen aangaande het zeer schimmige besluitvormingsproces, blijft het voor de MIVD ook in 2011 van belang inzicht te hebben in de verhoudingen binnen het (militaire) leiderschap.

Oekraïne

Oekraïne is door de geografische ligging, zijn belangrijke rol als gasdoorvoerland en de onzekere oriëntatie van zijn buitenland- en veiligheidsbeleid een belangrijke speler wat betreft de toekomstige veiligheidssituatie in Oost-Europa. Het aantreden van de meer pro-Russische president Janoekovitsj begin 2010 zorgde voor een sterk verbeterde relatie met de oosterbuur. Dit leidde onder andere tot een nieuw verdrag met betrekking tot de Zwarte Zee-vloot en de door de Russische Federatie gebruikte Oekraïense haven Sevastopol. Oekraïne functioneert naar het oordeel van de MIVD autonoom, maar het is wel de vraag welke handelingsvrijheid het land op

termijn nog heeft. De aanhoudende binnenlandse politieke strijd en de toenemende druk op democratische instituties houden de aandacht van de MIVD.

Zuidelijke Kaukasus

Als gevolg van de augustusoorlog van 2008 is de waarschijnlijkheid op een gewapend conflict tussen Georgië en de Russische Federatie sterk afgenomen. De MIVD heeft in 2010 onderzoek gedaan naar de Russische militaire presentie in de afgescheiden Georgische regio's Zuid-Ossetië en Abchazië. In relatie tot het Armeens – Azerbeidzjaans conflict rond de enclave Nagorno-Karabach hield de MIVD de militaire capaciteiten van de beide partijen in het oog.

Moldavië

Gelet op de geografische ligging van Moldavië (grenzend aan de EU, NAVO en Oekraïne) en de aanwezigheid van een sluimerend intern conflict met Russische betrokkenheid, heeft de MIVD in 2010 onderzoek naar dit land gedaan. Moldavië kampte in 2010, net als een groot deel van 2009, met een aanhoudende politieke crisis. Deze lijkt te zijn bezworen met het aantreden van een nieuwe pro-Europese regering. De situatie is echter fragiel daar de regering voorsnog geen meerderheid vindt voor haar presidentskandidaat.

Centraal Azië

Het geopolitieke belang van de instabiele Centraal-Aziatische regio neemt toe. Dit heeft te maken met de grote energiereserves en de centrale ligging tussen Europa en Azië. Diverse mondiale spelers, zoals de Russische Federatie, China, maar ook de NAVO, hebben belangen in de regio. In 2010 verrichtte de MIVD onderzoek naar de instabiele situatie in Kirgizië, evenals naar het Russische beleid ten aanzien van deze voormalige Sovjetrepubliek. De in april aangestelde interim-regering werd in de zomer geconfronteerd met etnisch geweld in het zuiden van het land. Rusland heeft afgezien van militair ingrijpen daar dit mogelijke verstrekende regionale implicaties zou hebben, zoals een gewelddadige confrontatie met Oezbekistan. Door de grote belangen, een aantal potentiële intra- en interstatelijke conflicten en een belangrijk potentieel overloopeffect houdt Centraal-Azië de aandacht van de MIVD.

Zuid-Oost en Oost-Azie

China

De indrukwekkende economische groei die China al decennia kenmerkt, gaat steeds meer gepaard met een toename van politieke en ook militaire macht. China's belangen omspannen inmiddels alle delen van de wereld en zullen de komende jaren waarschijnlijk toenemen. De Chinese staat ziet een belangrijke taak voor zijn strijdkrachten in het behartigen en verdedigen van deze belangen.

De investeringen in en modernisering van de strijdkrachten gaan onverminderd voort. De officiële defensie-uitgaven stegen in 2010 overigens minder sterk (7,5%) dan de afgelopen jaren (10-15%). Vooral de luchtmacht en de marine profiteren van de investeringen, zoals onder meer bleek uit de ontwikkeling en productie van moderne gevechtsvliegtuigen en

oppervlakteschepen. De kwaliteit van de verschillende wapensystemen blijft vooralsnog achterlopen bij de Westerse capaciteiten. Bovendien spelen ook andere aspecten een rol, zoals een gebrek aan operationele ervaring van de verschillende krijgsmachtdelen.

In 2010 zette China de bijdrage aan de antipiraterij-activiteiten in de Golf van Aden voort. De Chinese marine escorteert schepen en werkt hierbij samen met andere landen die in het gebied opereren. In het spoor van de antipiraterij-activiteiten voert China een actieve militaire diplomatie, waarbij onder andere havenbezoeken het imago van China als vreedzame macht moeten onderstrepen.

Onenigheid over soevereiniteitsaanspraken in de Zuid- en Oost-Chinese Zee leidde in 2010 verschillende malen tot spanningen tussen China en verschillende buurlanden. De komende jaren zal China, naar verwachting, steeds meer zijn stempel drukken op regionale en mondiale verhoudingen. De MIVD zal deze veiligheidspolitieke ontwikkelingen ook in 2011 blijven volgen.

Indonesië

Op het internationale vlak golden het bezoek van de Amerikaanse president aan Indonesië en het versterken van de (militaire) relaties tussen de Verenigde Staten en Indonesië als de hoogtepunten van 2010. De herverkiezing van president Yudhoyono in 2009 resulteerde in de continuering van diens regeringsbeleid om de institutionele en juridische capaciteiten in het land te versterken en de groei van de economie te bevorderen. Ondanks de successen die de regering op deze terreinen heeft bereikt, is in Indonesië in toenemende mate sprake van onvrede over het gebrek aan daadkracht ten aanzien van andere belangrijke thema's zoals corruptiebestrijding.

De MIVD heeft ook in 2010 het proces gevolgd omtrent de institutionele borging van de democratische inbedding van de Indonesische strijdkrachten (Tentara Nasional Indonesia, TNI). Hoewel de Indonesische regering in 2010 verdere stappen heeft gezet verloopt de implementatie ervan traag. Dit is in belangrijke mate te wijten aan de budgettaire beperkingen waarmee de TNI zich, ondanks de stijging van het defensiebudget, geconfronteerd ziet. Mede hierdoor is het fenomeen van *military businesses* (het ontplooiën van commerciële activiteiten door militairen) formeel nog steeds niet beëindigd. De MIVD had in 2010, evenals in de voorgaande jaren, aandacht voor de positie van de TNI binnen de democratische verhoudingen en voor de wijze waarop de autoriteiten omgaan met de ontwikkelingen in regio's als Atjeh en Papoea.

Terrorismebestrijding in Indonesië en de regio genieten eveneens de blijvende aandacht van de MIVD, mede vanwege de opleiding van Indonesische terroristen in trainingskampen in het Afghaans/Pakistaanse grensgebied en het transnationale karakter van de dreiging. Ook op het Indonesische grondgebied zijn in 2010 terroristische trainingsactiviteiten waargenomen. Ondanks succesvolle anti-terreurecampagnes van de Indonesische autoriteiten blijft de kans op terreuraanslagen in Indonesië aanwezig. De MIVD zal Indonesië ook in 2011 blijven volgen.

Noord-Korea

Noord-Korea vormde in 2010 wederom één van de belangrijkste veiligheidsvraagstukken in Oost-Azië. Het Noord-Koreaanse nucleaire programma, de daaraan gelieerde overbrengingsmiddelen en de rol die Pyongyang speelt in de proliferatie van deze kennis en middelen bleven aanleiding tot zorg. Het land is vooralsnog niet voornemens zijn nucleaire ambities op te geven. Ook de ontwikkeling van ballistische raketten en andere overbrengingsmiddelen ging onverminderd voort. Een hervatting van het zespartijenoverleg over de mogelijke beëindiging van het Noord-Koreaanse nucleaire programma bleef uit, voornamelijk vanwege een zorgwekkende verslechtering van de relatie tussen beide Korea's.

De inter-Koreaanse relatie bereikte in 2010 een dieptepunt met het tot zinken brengen van het Zuid-Koreaanse fregat de *Cheonan* in maart en de artilleriebeschietingen van het Zuid-Koreaanse eiland Yeonpyeong in november. Hoewel Noord-Korea betrokkenheid bij het zinken van het fregat ontkent en stelt dat de artilleriebeschieting een reactie was op een Zuid-Koreaanse militaire oefening, heeft Pyongyang in 2010 duidelijk een meer confrontatiegerichte koers gevaren. Behalve frustratie over het uitblijven van een dialoog en het opvoeren van de druk op Washington en Seoel, lagen er mogelijk ook interne overwegingen van het regime aan de keuze voor deze strategie ten grondslag. De recente politieke ontwikkelingen in Noord-Korea staan in het teken van de toekomstige machtswisseling in Pyongyang. Mogelijk is de hardere, onbuigzame strategie richting de regio mede bedoeld om Kim Jong-un, de beoogde opvolger, te positioneren als de toekomstige leider die de militaire koers van zijn vader zal voortzetten. Naar verwachting blijven het nucleaire programma en de inter-Koreaanse spanningen ook in 2011 belangrijke veiligheidskwesaties voor de regio. De MIVD zal Noord-Korea in 2011 blijven volgen.

Midden-Oosten

Naast voornoemde aandacht van de MIVD voor specifieke landen in het Midden-Oosten vanwege de Nederlandse deelname aan verschillende VN-, EU en andere missies, besteedt de MIVD aandacht aan de gehele regio vanwege de vooraanstaande plaats ervan in het veiligheidsbeleid van het Westen. Politieke, sociaal-economische en etnisch-religieuze spanningen en conflicten beïnvloeden de stabiliteit in dit gebied aan de zuid-oostflank van de NAVO. De aanzienlijke olievoorraden en de brugfunctie richting Centraal-Azië vormen aanvullende redenen voor de aandacht van de MIVD. Het garanderen van de vrije scheepvaart is van strategisch belang voor het Westen (*Sea Lines of Communication*, met name oliedoover). Ook de verhoudingen tussen de olieproducerende landen kunnen gevolgen hebben voor de veiligheidsbelangen van het Westen. In 2010 werd de toestand in de regio bepaald door verschillende kwesaties die al langer spelen. Het betreft de strijd tegen het internationale terrorisme, het Israëlijsch-Palestijnse vraagstuk, de situatie in Irak en Libanon en zowel de militaire opbouw als het nucleaire programma van Iran (waarover meer in Hoofdstuk 4). De verslechterde situatie in Jemen trok eveneens de nodige aandacht (zoals in Hoofdstuk 2 reeds vermeld en toegelicht). Egypte tot slot was onderwerp van inlichtingenrapportages in het licht van de mogelijke opvolging van president Mubarak.

Iran

In het kader van het hierboven geschetste veiligheidsbeleid van het Westen besteedt de MIVD ruime aandacht aan Iran. Internationaal stelt Iran zich politiek niet-gebonden op en in de regio is het hoofddoel de Iraanse positie te verbeteren. Het ten dele islamitisch geïnspireerde beleid is erop gericht de invloed van Iran in de regio te vergroten. Hierbij tracht Iran vooralsnog directe confrontaties met de landen in de regio te vermijden. Ook in 2010 waren de ontwikkelingen in Afghanistan de belangrijkste aangelegenheid in de Iraanse buitenlandse politiek, primair om reden van nationale veiligheid. De betrekkingen van Iran met alle landen in de regio, van de Golfstaten tot Libanon, zijn verder verbeterd. Daarnaast hecht Iran grote waarde aan de goede relaties met Rusland, Turkije en Pakistan. In het ideologische conflict met Israël is geen verandering opgetreden. Ook zet Iran de banden met Hamas, de Libanese Hezbollah en groepen in Irak voort. In het afgelopen jaar gaf Iran verder gestalte aan de ambitie een machtsfactor van strategische betekenis in de regio te worden. De politieke en militair-strategische intenties zijn verbonden met het nationale veiligheidsconcept. De MIVD concludeert dat Iran in 2010 zijn, defensieve, doctrine van strategische afschrikking (en vergelding) met behulp van nieuwe ballistische raketten heeft versterkt. Indien Iran de raketten uitrust als massavernietigingswapens (bijvoorbeeld chemisch) kan het land binnen afzienbare termijn beschikken over een afschrikwekkend strategisch wapen.

De verwachting is dat de regering-Ahmadinejad het tot dusver gevoerde beleid grotendeels zal voortzetten. Ook in 2011 zal de ontwikkeling van het Iraanse nucleaire programma de verhouding met de internationale gemeenschap domineren. De MIVD verwacht dat de internationaal ingestelde sancties ook in 2011 effect zullen sorteren.

Afrika

Op veiligheidsgebied is sprake van belangrijke ontwikkelingen. Er is, zeker wanneer afgezet tegen de situatie eind jaren negentig, sprake van een gestage daling van het aantal grootschalige, interstatelijke conflicten. De toenadering in 2010 tussen Sudan en buurland Tsjad is een bevestiging van die trend. Afrikaanse landen nemen steeds vaker zelf het initiatief om brandhaarden te bestrijden zoals in Ivoorkust. De Afrikaanse crisisbeheersingscapaciteit neemt toe, maar de AU-missie in Somalië (AMISOM) toont aan dat hulp van buitenaf nog steeds noodzakelijk is. De relatieve rust van dit moment biedt geen garanties voor de toekomst. Afrika telt nog steeds een groot aantal zogenoemde 'fragiele staten'. Dat betekent dat de kans op nieuwe, vooral binnenlandse, conflicten groot is.

Afrika heeft de afgelopen jaren een aantal hoopvolle ontwikkelingen laten zien die in 2010 opnieuw duidelijk naar voren kwamen. Veel landen laten al geruime tijd opmerkelijk hoge economische groeicijfers zien. Deze groei wordt in belangrijke mate veroorzaakt door de sterk toegenomen vraag naar Afrika's olie en grondstoffen. Directe buitenlandse investeringen in deze sectoren, die in 2000 nog USD 9 miljard bedroegen, werden in 2007 al geschat op USD 62 miljard. Deze trend zal zich naar verwachting de komende jaren voortzetten. Deze ontwikkelingen dragen bij aan een langzaam waarneembare verandering in de beeldvorming over Afrika. Werd het eind jaren negentig door velen als 'verloren continent' beschouwd, geteisterd door oorlogen en armoede; heden ten dage spreekt men steeds vaker over Afrika als 'the Last Frontier': het laatste, nog te 'ontginnen' continent. Hierbij ligt de nadruk op het economisch potentieel en de zakelijke kansen die het continent te bieden heeft. Deze groei vertaalt zich echter niet onmiddellijk in een hogere levensstandaard voor de bevolking.

Het toegenomen strategisch belang van Afrika blijkt ook uit het feit dat veel, vooral niet-westerse landen, hun economische en diplomatieke banden met landen in Afrika uitbreiden. China en India zijn bekende voorbeelden, maar ook landen als Rusland, Indonesië en Zuid-Korea zijn bezig hun banden met Afrika te intensiveren. Iran is een ander voorbeeld; het feit dat president Ahmedinejad in 2010 tweemaal het continent bezocht, illustreert de waarde die het land hecht aan economische en diplomatieke samenwerking met het continent. De snelle opkomst van niet-westerse landen in Afrika zal naar verwachting leiden tot een verzwakking van de positie van westerse (donor)landen, waaronder Nederland.

Hoorn van Afrika

De conflicten in Somalië brengen ernstige veiligheidsrisico's voor de gehele Hoorn van Afrika met zich mee. Ethiopië en Kenia hebben de veiligheidsmaatregelen in de grensstreek met Somalië verscherpt. Deze buurlanden, die de *Transitional Federal Government* (TFG) van Somalië steunen, kennen beide een substantiële etnische Somalische gemeenschap binnen hun landsgrenzen. Vooral Ethiopië en haar aartsrivaal Eritrea kennen een geschiedenis van sterke

betrokkenheid bij ontwikkelingen in Somalië door middel van steun aan de verschillende partijen. Het afgelopen jaar was een veelbewogen jaar voor Kenia. In augustus stemde de meerderheid van de Kenianen voor een nieuw grondwetsvoorstel. Hiermee is een deur open gezet voor een strengere aanpak van corruptie, waarbij de laatste maanden van 2010 grote vorderingen zijn gemaakt. Daarnaast was de bekendmaking van de zes verdachten van het aanstichten van het post-verkiezingsgeweld van 2007/2008 een belangrijke mijlpaal.

De politieke en veiligheidssituatie binnen Somalië blijft ook het komende jaar van groot belang. De MIVD richt zich daarbij op de dynamiek in zowel Zuid en Centraal Somalië alsook op (de autonome regio's) Somaliland en Puntland, zowel in het kader van (anti)piraterij als (contra) terrorisme. Daarnaast hebben de risico's van een overloopeffect op het Somalische conflict, voornamelijk het grensgebied met Kenia en Ethiopië (Somali regio), de aandacht. Tevens zal er analysecapaciteit worden ingezet op (mogelijke) externe actoren die strijdgroepen in Somalië financiële en materiële steun verlenen. Tot slot heeft de MIVD de Keniaanse verkiezingen van 2012 als aandachtspunt geïdentificeerd. Dit mede gezien het verkiezingsgeweld van 2007. Het is in dit verband noodzakelijk in 2011 verder te investeren in de informatiepositie in Kenia en ontwikkelingen in de aanloop naar de verkiezingen nauwlettend te volgen.

Hoofdstuk 4

Inlichtingen- en veiligheidstaak:
thematische aandachtsgebieden

De inlichtingen- en veiligheidstaak van de MIVD richt zich in dit hoofdstuk op proliferatie van massavernietigingswapens en conventionele wapens.

Proliferatie van massavernietigingswapens

De wereldgemeenschap heeft zich in enkele verdragen gekeerd tegen de verdere verspreiding van kernwapens, tegen het nemen van kernproeven en tegen de ontwikkeling en het bezit van biologische en chemische wapens. Verschillende industriestaten hebben in het kader van het tegengaan van proliferatie van massavernietigingswapens en daarvoor bestemde overbrengingsmiddelen een aantal exportcontroleregelingen ontworpen die door alle lidstaten moeten worden vertaald in nationale regelgeving. De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft tenslotte in resolutie 1540 uit 2004 uitgesproken zeer bezorgd te zijn over de dreiging die uitgaat van illegale handel in kennis, technologie, apparatuur en materialen voor nucleaire wapens en overbrengingsmiddelen. Deze uitspraak is daarna ettelijke keren bevestigd.

Landen van zorg

Verschillende landen worden ervan verdacht ondanks alle internationale verplichtingen toch te werken aan het ontwikkelen van massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen. Deze verdenking wordt (mede) gevoed door eigen handelingen van deze staten en rapporten van internationale toezichtorganisaties. De belangrijkste landen van zorg zijn Iran, Noord-Korea en Syrië.

Unit Contraproliferatie

Sinds 2008 werkt de MIVD op het aandachtsgebied proliferatie nauw samen met de AIVD in een gezamenlijke Unit Contraproliferatie (UCP). Medewerkers van beide diensten werken samen op één locatie en delen elkaars gegevens, informatieposities en contacten. Het functioneren van deze gezamenlijke eenheid leidt steeds vaker tot verdieping van kennis en uitbreiding van mogelijkheden.

De UCP heeft zowel een inlichtingentaak als een veiligheidstaak. De inlichtingentaak betreft het informeren van de regering over ontwikkelingen met betrekking tot programma's voor massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen in landen van zorg. De veiligheidstaak betreft het leveren van bijdragen aan het tegengaan van verwervingsactiviteiten door of ten dienste van landen van zorg in of via Nederland.

Ontwikkelingen

Nucleaire wapens en overbrengingsmiddelen

Iran en Noord-Korea roepen door hun activiteiten en hun gebrek aan openheid internationaal onverminderd vragen op. Ook Syrië geeft nog steeds geen (afdoende) antwoord op vragen van het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA) over nucleaire activiteiten in dat land.

De MIVD en de AIVD houden de betrokken ministeries, primair Buitenlandse Zaken, Algemene Zaken, Defensie en Economische Zaken, op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen en van hun betekenis voor de totaalbeelden.

Iran zet het eigen uraniumverrijkingsprogramma voort en is inmiddels overgegaan tot verrijking tot 20%, overigens nog steeds laagverrijkt uranium dat niet geschikt is als splijtstof voor een kernwapen. Ook in 2010 voerde het land proeflanceringen uit van ballistische raketten.

Noord-Korea blijkt te beschikken over een uraniumverrijkingsprogramma. Bovendien lijkt het land na 2 proeven, voorbereidingen te treffen voor een nieuwe proefexplosie. Tijdens een grote militaire parade in het najaar werden verschillende ballistische raketten voor middellange afstand getoond.

Syrië blijft zwijgen op verschillende vragen van het IAEA. Het land heeft een actief raketprogramma.

Chemische en biologische wapens

Veel landen beschikken over een defensieve onderzoekscapaciteit op het gebied van biologische of chemische wapens. Het is landen toegestaan kleine hoeveelheden van deze wapens voor dit doel te produceren. De *Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons* ziet erop toe dat deze capaciteit inderdaad slechts voor defensieve doeleinden wordt ingezet.

De civiele biologische, chemische en biochemische industrie maakt in risicolanden een enorme ontwikkeling door. Als gevolg hiervan neemt ook de beschikbare kennis en infrastructuur op chemisch en biologisch gebied in deze landen toe. Deze kennis en middelen kunnen ook worden

aangewend ten behoeve van biologische of chemische wapenprogramma's (zogenaamd *dual use* gebruik). Hierdoor zijn deze landen steeds beter in staat grondstoffen en productiemiddelen ten behoeve van eventuele chemische en biologische wapenprogramma's zelf te ontwikkelen en te produceren. Het is daarbij moeilijk met zekerheid vast te stellen of onderzoek en productie van biologische en chemische wapens slechts zijn gericht op defensieve doeleinden.

Verwerving van relevante kennis, apparatuur en materialen

In het kader van de veiligheidstaak vindt onderzoek plaats naar openlijke of heimelijke verwerving door of ten behoeve van landen van zorg van relevante kennis, apparatuur, materialen en grondstoffen, in of via Nederland. Ook in 2010 heeft informatie van de MIVD en de AIVD eraan bijgedragen dat het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie individuele bedrijven een *catch all*-beschikking heeft kunnen opleggen, waardoor uitvoer van specifieke goederen naar bepaalde afnemers vergunningplichtig is verklaard. Daarnaast alerteren de diensten specifieke bedrijven en specifieke instellingen voor wetenschappelijk onderwijs en onderzoek (*awareness*).

In het kader van hun taak voor wat betreft het tegengaan van proliferatiegevoelige activiteiten doen de diensten onderzoek naar dubieus gedrag van zakenlieden en kleine handelsbedrijven. Deze onderzoeken vloeien herhaaldelijk voort uit meldingen afkomstig uit de ambtelijke wereld, maar ook van buitenlandse collegadiensten. Bij deze onderzoeken wordt nauw samengewerkt met het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en met uitvoeringsinstanties als de Douane en de opsporingsdienst FIOD/ECD. Waar nodig worden beleidsinstanties of opsporingsdiensten op de hoogte gebracht van de uitkomsten van dergelijk onderzoek.

Exportcontrole

De diensten spelen een belangrijke ondersteunende rol bij de uitvoering van het Nederlandse exportcontrolebeleid betreffende strategische en *dual use*-goederen. Aanvragen voor exportvergunningen van deze goederen naar landen van zorg worden vrijwel altijd voorgelegd aan de diensten.

De in het afgelopen jaar verder uitgebreide sancties tegen Iran brengen met zich mee dat verwerving van voornoemde kennis, technologie, materialen en grondstoffen ten behoeve van dat land extra aandacht blijven vragen. Het gaat hierbij niet alleen om sancties op het gebied van handel, maar ook om sancties op toelating tot bepaalde post-doctorale studies.

De diensten gaan na wat bekend is over afnemer en eindgebruiker en over eventuele tussenstations. In voorkomende gevallen besteden de

diensten eveneens aandacht aan de bruikbaarheid van kennis en goederen in programma's voor massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen. De MIVD en de AIVD stellen het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie in kennis van hun bevindingen. Het ministerie voegt deze informatie samen met eigen en van andere zijden verkregen informatie en beslist vervolgens op de aanvraag.

Op het terrein van toelating tot bepaalde post-doctorale studies speelt de UCP in veel gevallen een soortgelijke rol. Hier ligt de beleidsverantwoordelijkheid bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Resultaten

De diensten hebben in 2010 op dit aandachtsgebied circa vijftig inlichtingenrapportages en bijzondere briefings uitgebracht, die voornamelijk waren gericht aan de ministers van Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie en Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Aan het Openbaar Ministerie werden twee ambtsberichten uitgebracht en aan Economische Zaken, Landbouw en Innovatie één. In het kader van bewustwording en veiligheidsbevordering op proliferatieterrein werden circa vijftig bedrijven en instituten bezocht.

In het kader van de exportcontrole door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie hebben de diensten in 95 gevallen informatie verstrekt aan dat ministerie. Deze

informatie had betrekking op afnemers en eindgebruikers en in voorkomende gevallen op tussenstations en gebruiksmogelijkheden.

Het onderzoek naar massavernietigingswapen- en overbrengingsmiddelenprogramma's in landen van zorg en het onderzoek naar proliferatie van *dual use* kennis en goederen ten behoeve van deze programma's zal in 2011 worden voortgezet.

Militaire techniek

Het volgen van militairtechnologische ontwikkelingen is voor de MIVD van belang om een inschatting te kunnen maken van de dreiging van bestaande en toekomstige conventionele wapensystemen in (potentiële) risicolanden en inzetgebieden.

Hiermee ondersteunt de MIVD de militaire en ambtelijke leiding van Defensie bij het besluitvormingsproces in aanloop naar en tijdens crisisbeheersingsoperaties en in het kader van de verwerving van materieel en overige middelen, zoals het project "Vervanging F-16". De MIVD besteedde in 2010 daarom aandacht aan platforms, wapens en wapensystemen die nu en in de toekomst in gebruik zijn bij militaire strijdkrachten, paramilitaire organisaties en verzetsbewegingen in andere landen. Daarnaast werd onderzoek verricht naar de belangrijkste leveranciers van moderne wapensystemen en wapentechnologie. De MIVD volgde tevens de ontwikkelingen op het gebied van fundamentele en toegepaste fysica en technologie, voor zover deze van invloed kunnen zijn op platforms, wapens en wapensystemen en de uitvoering van militaire operaties. Hieronder worden de belangrijkste trends en ontwikkelingen geschetst.

De inzet van allerlei vormen van 'bermbommen' (IED's – *Improvised Explosive Devices*) is in 2010 verder toegenomen. In het kader van een bijdrage aan de Defensiebrede taakgroep *Counter Improvised Explosive Devices* (C-IED) is in 2010 door de MIVD informatie verzameld en geanalyseerd en technisch onderzoek verricht naar de werking van IED's in Afghanistan. Dit onderzoek zal zo mogelijk in 2011 worden voortgezet en uitgebreid tot andere (potentiële) inzetgebieden van de Nederlandse krijgsmacht.

Hoofdstuk 5

Contra-inlichtingen

De contra-inlichtingentaak van de MIVD betreft het uitvoeren van onderzoeken en operaties naar dreigingen als gevolg van onder meer spionage, subversie, sabotage, terrorisme en extremisme tegen de defensieorganisatie in Nederland en daar waar de Nederlandse krijgsmacht in het buitenland actief is.

Internationaal Terrorisme

De MIVD doet onderzoek naar gebeurtenissen en ontwikkelingen op het gebied van terrorisme om te kunnen bijdragen aan de bescherming van Nederlandse defensiebelangen in Nederland en daarbuiten. Nederland wordt onder meer geconfronteerd met een dreiging vanuit personen, groeperingen en/of regio's (ver) buiten Nederland; de zogeheten exogene jihadistische dreiging. Aangezien de basis van deze exogene dreiging zich buiten Nederland bevindt en Nederland deelneemt aan verschillende internationale militaire operaties, is het voorstelbaar dat Nederlandse belangen in het bijzonder Nederlandse defensiemedewerkers en/of defensieobjecten in zowel binnen- als buitenland een doelwit kunnen vormen.

Vanwege de Nederlandse militaire aanwezigheid in missiegebieden heeft de MIVD in 2010 onderzoek gedaan naar verschillende regio's waar deze exogene dreiging zich manifesteert. Hoewel de strijd tegen de in het Afgaans-Pakistaanse grensgebied aanwezige jihadistische netwerken is opgevoerd, zijn deze netwerken, waaronder de kern van al-Qa'ida (kortweg 'kern al-Qa'ida' genaamd), daar nog steeds actief. Vanuit deze regio onderhoudt kern al-Qa'ida banden met gelieerde organisaties in Jemen, Noord-Afrika en Somalië. De MIVD heeft zowel de regionale samenwerking tussen de jihadistische organisaties in het Afgaans-Pakistaanse grensgebied onderzocht als de samenwerking tussen kern al-Qa'ida en gelieerde organisaties elders in de wereld.

Ontwikkeling Internationaal Terrorisme in voor de krijgsmacht relevante regio's Grensgebied Afghanistan-Pakistan

In het grensgebied tussen Afghanistan en Pakistan is een aantal terroristische netwerken actief dat handelt vanuit een radicaal-islamitische overtuiging. De MIVD heeft in 2010 onderzoek gedaan naar de samenstelling van deze netwerken, waartoe kern al-Qa'ida, het Haqqani-netwerk, de Pakistaanse Taliban (TTP), de Islamic Movement of Uzbekistan (IMU), Lashkar-e-Taiba (LeT) en een aantal losse jihadistische groeperingen behoren. Een aantal van deze netwerken neemt actief deel aan *insurgency* operaties tegen de International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan en vormen de kern van de exogene dreiging tegen Nederland en Europa.

Verschiedende Europese jihadisten hebben zich aangesloten bij bovengenoemde netwerken en een aantal van hen heeft in 2010 deelgenomen aan gevechtsacties tegen ISAF. Indien zij terugkeren naar het Westen, kunnen zij ook daar een dreiging vormen. De intentie van jihadistische netwerken om aanslagen te plegen in Europa, heeft in het laatste kwartaal van 2010 geleid tot een verhoogde dreiging in verschillende Europese landen. Enkele in 2010 vrijgedelde aanslagen in Europa hadden hun oorsprong in het Afgaans-Pakistaanse grensgebied. De verwachting is dat de terroristische dreiging vanuit dit grensgebied niet zal afnemen en daarom zal dit gebied ook in 2011 onderwerp van onderzoek zijn.

Jemen

Vanwege de aanwezigheid van de Koninklijke Marine in de Golf van Aden heeft de MIVD in 2010 de ontwikkelingen op gebied van terrorisme in Jemen onderzocht. In 2010 was al-Qa'ida op het Arabisch Schiereiland (AQAS) verantwoordelijk voor verschillende aanslagen in Jemen. Ook op mondiaal niveau vormt AQAS een significante dreiging. De organisatie heeft in één van de gepubliceerde audioboodschappen laten weten ook belangstelling te hebben voor maritieme doelwitten.

In 2010 heeft AQAS het Engelstalige online tijdschrift *Inspire* gelanceerd. Hierin worden jihadisten in de Verenigde Staten (VS) en Europa aangespoord aanslagen in hun eigen land uit te voeren. De middelen die hiervoor worden aangereikt, worden in *Inspire* aangemerkt als *Open Source Jihad* (OSJ) en zijn gericht op de individuele jihad. AQAS verstrekt onder deze noemer richtlijnen en handleidingen met betrekking tot het samenstellen van explosieven, veiligheidsmaatregelen, guerrillatactieken en wapentraining.

Deze tactiek heeft tot doel het Westen door middel van kleinschalige acties te dwingen maatregelen te treffen en grote geldbedragen uit te geven en daarmee op termijn uit te putten. Kenmerkend is dat acties niet per se hoeven te slagen. Een voorbeeld hiervan zijn de van AQAS afkomstige explosieven die in 2010 werden aangetroffen aan boord van vrachtliegtuigen in Europa en de Verenigde Staten.

Dergelijke acties zouden volgens *Inspire* kunnen worden uitgevoerd in landen als Israël, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Canada, Australië, Frankrijk, Duitsland, Denemarken, Nederland en landen waar volgens *Inspire* regeringen en het volk positief staan tegenover de Israëlische bezetting van de Palestijnse gebieden, de Amerikaanse invasies van Afghanistan en Irak en die een prominente rol spelen bij de belediging van de profeet. *Inspire* stelt dat de ideeën naar eigen inzicht kunnen worden aangepast aan lokale omstandigheden.

Omdat de Koninklijke Marine in 2011 in de regio actief zal blijven, zal de situatie in Jemen ook in 2011 worden gevolgd.

Djibouti

Mede in verband met de belangstelling van AQAS voor maritieme doelwitten werden in 2010 de ontwikkelingen rond de diverse havens in de Golf van Aden en de Indische Oceaan gevolgd. De Koninklijke Marine doet deze havens aan in het kader van de anti-piraterij operaties *Atalanta* en *Ocean Shield*. Daarom voorziet de MIVD de Koninklijke Marine gevraagd en ongevraagd van dreigingsappreciaties. Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar Djibouti. Mede vanwege de strategische ligging kent de haven een grote westerse en niet-westerse militaire presentie. Dit zal in 2011 niet wijzigen.

Somalië

De deelname van de Koninklijke Marine aan internationale anti-piraterij operaties in de Golf van Aden en voor de Somalische kust heeft er verder toe geleid dat de MIVD in 2010 het onderzoek naar Somalië heeft geïntensiveerd.

De in 2009 door de MIVD geconstateerde ontwikkeling dat Somalië een strijdtoneel van de mondiale jihad aan het worden is, heeft zich in 2010 doorgezet. Mede door de aanwezigheid van aan al-Qa'ida gelieerde personen en de inbreng van diverse, deels uit westerse landen afkomstige jihadististen, worden de aanslagen van al-Shabaab op Somalisch grondgebied steeds professioneler. Daarnaast zijn enkele leiders van al-Shabaab op toenemende mate bereid buiten Somalië aanslagen te plegen.

In 2010 was al-Shabaab dan ook voor het eerst betrokken bij een aanslag buiten de grenzen van Somalië. Met gecoördineerde bomaanslagen in Kampala, Uganda - direct na de finale van het WK Voetbal - toonde het netwerk aan over de capaciteit te beschikken om buiten het eigen operatiegebied op te treden. De grootste dreiging gaat hierbij uit naar landen die troepen leveren aan de *African Union Mission in Somalia* (AMISOM), waarvan Uganda naast Burundi de belangrijkste troepenleverancier is.

Aangezien Nederland ook in 2011 in de regio actief zal blijven, zal de situatie in Somalië in 2011 ook op dit aandachtsgebied worden gevolgd.

Sahel

In de Sahel worden sinds enige tijd multinationale militaire oefeningen onder toezicht van het Amerikaanse Africa Command (AFRICOM) gehouden. Eén van die oefeningen is *Operation Flintlock*, waarbij krijgsmachten van verscheidene Afrikaanse naties in verschillende landen in de Sahel worden getraind in grensbewaking en terrorismebestrijding. In 2010 hebben ook Nederlandse militaire eenheden hieraan deelgenomen. Daarom volgt de MIVD de ontwikkelingen in de betreffende landen.

Al-Qa'ida in de Islamitische Maghreb (AQIM) was in 2010 verantwoordelijk voor de ontvoering in de Sahel van diverse, onder andere uit Europa afkomstige, personen. De ontvoeringen vonden plaats in Niger en Mauretanië en werden uitgevoerd door de lokale stammen. De Europeanen zijn overgebracht naar het noorden van Mali, omdat AQIM daar over de benodigde bewegingsvrijheid beschikt. Doelwit van de ontvoeringen waren toeristen, medewerkers van hulporganisaties en medewerkers van een uraniumopwerkingbedrijf. AQIM probeerde op deze manier politieke druk uit te oefenen op verschillende Europese regeringen. In ruil voor het vrijlaten van de gevangenen eiste AQIM onder andere de terugtrekking van Franse militaire presentie uit de Sahel, van Spaanse en Italiaanse troepen uit Afghanistan en de intrekking van het Franse boerkaverbod. Het aantal personen dat in opdracht van AQIM in 2010 werd ontvoerd is ten opzichte van 2009 toegenomen. De MIVD zal dit gebied blijven monitoren in verband met de Nederlandse deelname aan de militaire oefeningen.

Europa

Vanwege de Nederlandse militaire presentie in Afghanistan, de Golf van Aden en op de Balkan heeft de MIVD in 2010 onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van terroristische netwerken in Europa die banden onderhouden met netwerken in de uitzendgebieden. Onderzocht is of zij een bedreiging vormen voor de defensieorganisatie, zowel in Nederland als in de uitzendgebieden. Een inval in een salafistische leefgemeenschap begin 2010 en een aanslag in juli 2010 op een

politiebureau in BiH toonden aan dat in de Balkan nog steeds enkele netwerken actief zijn die handelen vanuit een radicaal-islamitische geloofsovertuiging en daarmee een potentiële dreiging vormen voor de Nederlandse presentie.

In verschillende Europese landen, maar ook in de Verenigde Staten en Canada, vonden in 2010 acties plaats tegen terroristische netwerken. Bij een aantal van deze netwerken werden banden met internationaal opererende jihadistische netwerken aangetroffen. Naar verwachting zal in deze situatie in 2011 geen wezenlijke verandering optreden. De MIVD zal zijn werkzaamheden op dit aandachtsgebied dan ook continueren.

Spionage

Sinds het einde van de Koude Oorlog is de dreiging die uitgaat van spionage tegen de Nederlandse defensieorganisatie weliswaar van aard veranderd, maar qua omvang niet verminderd. Anders dan ten tijde van de Sovjetunie komt de dreiging anno 2010 uit meerdere richtingen en is de belangstelling gedeeltelijk opgeschoven van bijvoorbeeld het militair-strategische naar het militair-technologische terrein. Dit dreigingsbeeld geeft niet alleen aan dat het gevaar dat uitgaat van spionage even reëel als continu van aard is, tevens betekent dit dat contraspionage een niet aflatende inspanning van de kant van de MIVD vergt. De nationale veiligheid wordt immers ernstig geschaad indien defensiegerelateerde staatsgeheimen in verkeerde handen vallen. Binnen Defensie wordt de dreiging die uitgaat van spionage omschreven als ongeoorloofde vergaring van informatie of ongewenste beïnvloeding, door zowel statelijke als non-statale actoren, die op enigerlei wijze een bedreiging kunnen vormen voor het optreden van de krijgsmacht in nationaal of internationaal verband, voor de defensie-industrie of voor militair bondgenootschappelijke organisaties als de NAVO.

Ontwikkelingen

De MIVD constateerde in 2010 een onverminderde dreiging op het gebied van spionage gericht tegen Defensie en defensiebelangen. Ook het cyber-medium leent zich in toenemende mate voor het bedrijven van spionage. Met de opkomst van het internet en computervirussen die langs deze weg of bijvoorbeeld via USB-sticks binnendringen in digitale netwerken zijn zowel overheden als bedrijven in toenemende mate blootgesteld aan digitale spionage ofwel *cyber espionage*. De schade die kan worden toegebracht aan strategische en kennisintensieve organisaties zoals Defensie en de defensie-industrie, is omvangrijk. Met het oog hierop worden zowel nationaal als internationaal de inspanningen op het gebied van *cyber defence* geïntensiveerd. Ook de MIVD heeft in 2010 zijn inspanningen op dit gebied - in lijn met de nationale cyberstrategie (zie hoofdstuk 7) - verder opgevoerd.

Een andere ontwikkeling, waarvan een verhoogd risico op spionage van uitgaat, is de toenemende mate waarin defensie-activiteiten worden uitbesteed aan particuliere organisaties. Het komt daarbij regelmatig voor dat deze organisaties zijn gevestigd in het buitenland of zich deels in buitenlandse handen bevinden. Voorbeelden zijn buitenlandse commerciële maatschappijen die worden belast met het transport van materieel van en naar uitzendgebieden of beveiligingsbedrijven die worden ingezet voor het bewaken van militaire bases in Nederland of in het buitenland. Zeker in missiegebieden is gebleken dat het inhuren van particuliere

organisaties Defensie voor een uitdaging stelt waar het gaat om het afschermen van gerubriceerde informatie. Gedurende 2010 heeft de MIVD regelmatig adviezen op dit terrein uitgebracht. Het is niet ondenkbaar dat Defensie in de komende jaren een groter deel van haar ondersteunende taken aan het (internationale) bedrijfsleven zal uitbesteden. Dit zal een navenant grotere druk leggen op de integriteit van de defensieorganisatie en daarmee ook een grotere inspanning vergen van de MIVD op het terrein van contraspionage.

Naast nieuwe dreigingen in de vorm van digitale spionage en uitbesteding van defensietaken, had het tegengaan van klassieke vormen van spionage ook in 2010 veel aandacht nodig van de MIVD. Daarbij hebben buitenlandse inlichtingendiensten de laatste jaren vooral de nadruk gelegd op het vergaren van economische en technologische informatie, in plaats van militair-strategische inlichtingen zoals slagordes. Voorbeelden van hoogwaardige technologieën bij Defensie waarvoor grote belangstelling bestaat zijn technologieën die worden toegepast in radar- en commando- en controlesystemen, in het JSF-project en bij de bouw en uitrusting van onderzeeboten. De aanzienlijke

economische en militaire belangen die hiermee zijn gemoeid, nopen de MIVD zijn inspanningen op het gebied van contraspionage ook de komende jaren voort te zetten.

Ook buiten Nederland, in inzetgebieden en in het Caribisch Gebied, heeft Defensie in 2010 te maken gehad met situaties, waarin spionage een bedreiging voor de veiligheid van personen of de missie vormde. Te denken valt aan de compromittatie van operationele informatie met betrekking tot het optreden van ISAF en het uitlekken van informatie over *counter drug* operaties van Defensie in het Caribisch Gebied. Voor het overige geldt dat Nederland door zijn gunstige ligging in Europa, het open karakter van de samenleving, alsmede de defensieorganisatie en zijn kennisintensieve defensie-industrie ook in 2010 in de belangstelling stond van buitenlandse inlichtingendiensten. Naast doelwit vormt Nederland daarmee ook een aantrekkelijke uitvalsbasis voor spionage-activiteiten in omringende NAVO-landen.

Het in kaart brengen van de bewegingen van vreemde inlichtingendiensten vergt een blijvende inspanning en veel geduld. Contraspionage-operaties kenmerken zich door een lange looptijd die veelal meerdere jaren omvat. Door de geografische positie van Nederland en de ervaring dat inlichtingenofficieren zich weinig gelegen laten liggen aan staatsgrenzen, vinden operaties meestal in nauwe samenwerking met buitenlandse partnerdiensten plaats. Op zijn beurt participeert de MIVD in operaties die hun zwaartepunt in het buitenland hebben. Het jaar 2010 vormde hierop geen uitzondering ten opzichte van voorgaande jaren. Het vertrouwelijke en gevoelige karakter van alle contraspionage activiteiten beperkt de MIVD in het naar buiten brengen van gedetailleerde informatie hierover.

Vooruitblik 2011

De aanzienlijke economische en militaire belangen die zijn gemoeid met de kennis en technologie bij Defensie en de Nederlandse defensie-industrie, zullen ook in 2011 en volgende jaren een aantrekkelijk doelwit vormen voor buitenlandse inlichtingendiensten. Dit betekent dat contraspionage-operaties van de MIVD ook in de komende jaren van groot belang blijven voor Defensie.

Een andere vorm van spionage die de komende jaren steeds meer aandacht zal vergen is *cyber espionage*. Gedurende de laatste maanden van 2010 hebben de media in binnen- en buitenland uitvoerig stilgestaan bij zaken als het Stuxnet-virus, de digitale spionage gericht tegen de NAVO en de recente strubbelingen tussen de Volksrepubliek China en de Amerikaanse firma Google. Mede hierdoor lijkt men zich steeds meer bewust te worden van de kwetsbaarheid van bijvoorbeeld GSM-communicatie en het internet. Verschillende NAVO-landen hebben daarom besloten hun capaciteit voor *cyber defence*, inbegrepen de capaciteit om digitale spionage tegen te gaan, fors te vergroten, ondermeer door het instellen van speciale *Cyber Defence Commands*. Ook de MIVD zal de komende jaren een verhoogde inspanning gaan leveren bij het bestrijden van digitale spionage.

Rechts-extremisme

Rechts-extremisme binnen de defensieorganisatie kan de paraatheid en veiligheid van de krijgsmacht in gevaar brengen. Voor de MIVD is het daarom belangrijk personen of groepen binnen de defensieorganisatie die het rechts-extremistische gedachtegoed aanhangen, dan wel (actief) steun verlenen aan rechts-extremistische partijen en organisaties, tijdig te onderkennen. De MIVD verricht daarom onderzoek naar rechts-extremistische partijen, organisaties, groeperingen en personen. Tevens worden de nationale en internationale trends, voor zover te relateren aan Defensie, op het gebied van rechts-extremisme gevolgd.

In 2010 heeft de MIVD alle incidenten en meldingen die mogelijk waren terug te voeren op een rechts-extremistische grondslag onderzocht. Een beperkt aantal hiervan vereiste nader onderzoek. Ten opzichte van 2009 is dit aantal in 2010 afgenomen. Uit de onderzoeken is gebleken dat in deze gevallen geen sprake was van rechtsextremisme, maar van adolescent gedrag en de behoefte tot provocatie. De MIVD zal ook in 2011 alle relevante incidenten en meldingen op dit gebied onderzoeken.

Antimilitarisme

De MIVD onderzoekt activiteiten van organisaties of personen die afbreuk doen aan het functioneren van de defensieorganisatie, de defensie-industrie of van militaire bondgenoten die aanwezig zijn op Nederlands grondgebied. De aandacht richt zich vooral op individuen en groepen die met vernielingen hun onvrede met defensie en aan defensie gerelateerde zaken kenbaar maken.

Ook in 2010 voerden antimilitaristen actie tegen onder andere de NAVO, kernwapens, wapenhandel en werving van militair personeel. Deze acties werden van tevoren aangekondigd,

waardoor ook andere organisaties en individuen in de gelegenheid werden gesteld hieraan deel te nemen.

Een voorbeeld van een dergelijke actie die vooraf was aangekondigd, was die van 3 april 2010 bij de Vliegbasis Volkel. Doel van deze actie was het verkrijgen van media- en publieke aandacht voor het thema kernwapens. In mei 2010 zou namelijk in New York de vijfjaarlijkse toetsingsconferentie plaatsvinden over het Non Proliferatie Verdrag. Op initiatief van een Belgische antimilitaristische organisatie werd besloten op 3 april in een groot aantal landen aandacht te schenken aan de kernwapenproblematiek. In Nederland gaf 'Ontwapen!' in samenwerking met 'Acties tegen Kernwapens' hieraan uitvoering door genoemde actie bij de Vliegbasis Volkel. Bij deze actie hebben enkele tientallen personen geprobeerd zich toegang te verschaffen tot het terrein van de vliegbasis. Door de dreigingsappreciatie van de MIVD kon de vliegbasis tijdig gepaste maatregelen treffen.

De verwachting is dat antimilitaristen ook in 2011 hun acties tegen Defensie zullen voortzetten. De MIVD blijft daarom de ontwikkelingen volgen om potentiële schade aan defensiebelangen te kunnen beperken.

Hoofdstuk 6

Veiligheidsbevordering

De veiligheids(bevorderende) taak van de MIVD richt zich niet alleen op de krijgsmacht, maar ook op de defensie-industrie. Dit gebeurt door het geven van adviezen op het gebied van personele, materiële en gegevensveiligheid. Tevens verricht de MIVD onderzoek om de veiligheid, paraatheid en inzet van de krijgsmacht te kunnen waarborgen.

Meldingen van veiligheidsincidenten

De MIVD heeft in 2010 ruim 1900 meldingen ontvangen en geanalyseerd. Meldingen aangaande veiligheidsincidenten die in verband kunnen worden gebracht met contra-inlichtingen zijn nader onderzocht. Het betrof incidenten op het gebied van spionage, sabotage, subversie, terrorisme en extremisme. In dit kader heeft de MIVD ook alle meldingen die mogelijk op (islamitische) radicalisering binnen de defensieorganisatie wijzen, onderzocht. Indien van toepassing is de informatie gedeeld met andere diensten of instanties. Er zijn in 2010 geen meldingen ontvangen die betrekking hadden op voorvallen van racistische aard.

Industrieveiligheid

Industrieveiligheid betreft de beveiliging van personeel, materieel en informatie bij civiele bedrijven die zijn belast met de uitvoering van gerubriceerde of vitale defensieopdrachten: de zogenoemde defensieorderbedrijven. De MIVD verstrekt adviezen over de implementatie van de voorgeschreven beveiligingseisen en oefent controle uit op de naleving van het beleid. In 2010 heeft de MIVD in dat kader vier integrale bedrijfsaudits uitgevoerd. Tevens heeft de MIVD in het kader van aanbesteding en realisatie van nieuwe defensieopdrachten 120 bedrijven bezocht. Dit aantal ligt lager dan in 2009 vanwege een verminderde personele capaciteit. Aandacht is daarbij ook besteed aan de beveiliging van de ICT-omgeving. In verband met de toenemende dreiging op het gebied van digitale spionage is het van groot belang dat de ICT-inrichting van de bedrijven adequaat wordt beveiligd. Momenteel heeft de MIVD circa 550 defensieorderbedrijven in portefeuille. Dit is een toename van dertig bedrijven ten opzichte van 2009.

Op verzoek van het bedrijfsleven zijn in samenwerking met de AIVD veiligheidsbriefings verzorgd voor elf defensieorderbedrijven. Deze briefings hadden ondermeer tot doel de bedrijven te informeren over veiligheidsrisico's verbonden aan het zaken doen met buitenlandse afnemers. Tevens werd in de briefings aandacht besteed aan de veiligheidsrisico's verbonden aan het verplaatsen van (productie)activiteiten naar het buitenland. Daarnaast is in samenwerking met het Defensie Inlichtingen- en Veiligheidsinstituut (DIVI) een training voor beveiligingsfunctionarissen van defensieorderbedrijven verzorgd. De MIVD organiseerde, evenals in voorgaande jaren, in 2010 de jaarlijkse relatiedagen voor beveiligingsfunctionarissen van defensieorderbedrijven. Deze dagen vonden dit jaar plaats op de vliegbasis Gilze-Rijen. Het thema van deze relatiedagen was terrorisme. De MIVD, de NCTb en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) hebben presentaties gegeven over dit thema.

In samenwerking met de Beveiligingsautoriteit (BA) van Defensie is in 2010 een start gemaakt met de reeds eerder beoogde herziening van de Algemene Beveiligingseisen voor Defensieopdrachten (ABDO). Ook het daaraan ten grondslag liggende Defensie Beveiligingsbeleid (DBB) en de daaruit voortvloeiende uitvoeringsbepaling met betrekking tot industrieveiligheid worden herzien.

De MIVD heeft ook in 2010 met regelmaat intensief overleg gevoerd met de Defensie Materieel Organisatie (DMO) over mogelijke bezwaren tegen export van sensor-, wapen-, communicatie- en radarsystemen alsmede de daaraan gerelateerde technologie. Daarnaast heeft de MIVD, evenals in voorgaande jaren, in nauwe samenwerking met de DMO adviezen verstrekt aan bedrijven die deelnemen aan het NAVO Helikopter project (NH-90).

Luchtfotografie

De MIVD draagt zorg voor de uitvoering van het Koninklijk Besluit (KB) Luchtfotografie, waarin het maken van opnamen vanuit luchtvaartuigen aan een vergunningplicht is onderworpen. Binnen Defensie wordt momenteel bezien of het KB voor de beveiliging van militaire objecten nog toegevoegde waarde heeft. De discussie over dit onderwerp wordt in 2011 afgerond.

Request for Visit

De MIVD draagt zorg voor de behandeling van *Requests for Visit* en de verstrekking van *clearances* voor Nederlandse Defensiemedewerkers die een dienstreis naar het buitenland maken, alsook voor buitenlanders die in Nederland een Defensielocatie willen bezoeken. In 2010 zijn circa 1500 uitgaande en 250 inkomende *Requests for Visit* verwerkt. Dit is een significante daling ten opzichte van 2009. De oorzaak hiervoor is onduidelijk. De AIVD behandelt de *Requests for Visit* voor buitenlandse bezoekers aan, en voor reizigers vanuit, de Nederlandse defensie-industrie.

Vooruitblik

Door toenemende globalisering vinden overal ter wereld fusies en overnames van bedrijven plaats. Ook (potentiële) defensieorderbedrijven blijven hiervan niet gevrijwaard. Zoals eerder vermeld, ontplooiën steeds meer defensieorderbedrijven activiteiten in het buitenland en een aantal bedrijven heeft daartoe zelfs vestigingen in het buitenland geopend. Dit alles brengt veiligheidsrisico's met zich mee. De Nederlandse industrie heeft dan ook steeds meer behoefte aan voorlichting over de beveiliging van personeel, materieel en informatie. Het voornemen is in het tweede kwartaal van 2011 voor de beveiligingsfunctionarissen van een select aantal defensieorderbedrijven wederom een presentatie te verzorgen die dieper inzicht verschaft in de dreiging op het gebied van spionage en terrorisme.

Publiek Private Samenwerking tussen Defensie en het bedrijfsleven leidt tot vaak complexe constructies waar het industrieveiligheid betreft. Dit geldt ook voor het uitbesteden van bijvoorbeeld ICT-beheer. Dit zal van de MIVD de nodige capaciteit op het gebied van industrieveiligheid vergen, waarbij vooral moet worden gedacht aan een toename van het aantal ICT-inspecties.

Personele Veiligheid

Veiligheidsonderzoeken

De MIVD is bij wet belast met de uitvoering van veiligheidsonderzoeken naar (kandidaat-) vertrouwensfunctionarissen bij het ministerie van Defensie en bij defensieorderbedrijven indien het voor de uitoefening van die functie noodzakelijk is toegang te hebben tot militaire installaties. Een zogeheten Verklaring van Geen Bezwaar (VGB) is een voorwaarde voor aanstelling van een functionaris op een vertrouwensfunctie. Een VGB wordt afgegeven als op basis van het veiligheidsonderzoek geen twijfel bestaat dat voldoende waarborgen aanwezig zijn dat de betrokkene onder alle omstandigheden de uit de vertrouwensfunctie voortvloeiende plichten getrouwelijk zal volbrengen.

Naast initiële onderzoeken naar sollicitanten en personeel dat voor het eerst of met een zwaardere vertrouwensfunctie wordt belast, voert de MIVD periodiek hernieuwde onderzoeken uit. In het algemeen gebeurt dat om de vijf jaar. Voor onderzoeken op het niveau B en C is die termijn uit capaciteitsoverwegingen voorlopig naar tien jaar verruimd. Daarnaast worden incidenteel veiligheidsonderzoeken ingesteld, wanneer gegevens hiertoe aanleiding geven. Zo zijn binnen het ministerie van Defensie commandanten verplicht veiligheidsrelevante incidenten waarbij defensiepersoneel is betrokken aan de MIVD te melden (Aanwijzing SG 923).

Het aantal aangevraagde veiligheidsonderzoeken bedroeg in 2010 ruim 24.000, waarvan 18.000 stuks (75%) in behandeling zijn genomen. De MIVD constateert dat de gemiddelde complexiteit van de veiligheidsonderzoeken blijft toenemen. Dat komt onder meer door de achtergrond van betrokkenen, reisgedrag, contacten en het ontbreken van gegevens als gevolg van langdurig verblijf in het buitenland.

Op grond van het onderzoek van de MIVD is de VGB in 2010 in 135 gevallen geweigerd en in 5 gevallen ingetrokken, een daling ten opzichte van 2009 (144, respectievelijk 15).

Bezwaarschriften en beroepszaken Wvo

Tegen het weigeren dan wel intrekken van de VGB kan door de betrokkene bezwaar en beroep worden aangetekend. In 2010 zijn in totaal 32 bezwaarschriften afgedaan, waarvan 23 bezwaarschriften in 2010 zijn ingediend en 9 bezwaarschriften in 2009. Van de 32 bezwaarschriften zijn 11 zonder tussenkomst van de Bezwarencommissie veiligheidsonderzoeken defensie (hierna: bezwarencommissie) afgedaan en de resterende 21 met tussenkomst van de bezwarencommissie afgedaan.

Van de 11 bezwaarschriften zonder tussenkomst van de bezwarencommissie is tweemaal door betrokkene het bezwaarschrift ingetrokken, tweemaal is een bezwaarschrift niet-ontvankelijk verklaard wegens termijnoverschrijding en zevenmaal is een bezwaarschrift gegrond verklaard omdat de weigering van de VGB was gebaseerd op een openstaand strafbaar feit. Na de veroordeling bleek dat betrokkene ofwel, gelet op de Beleidsregel, alsnog in aanmerking kwam voor een VGB omdat de hoogte van de strafmaat niet zodanig was dat hierdoor de VGB moest worden geweigerd ofwel omdat betrokkene was vrijgesproken van het strafbaar feit.

Van de 21 bezwaarschriften met tussenkomst van de bezwarencommissie heeft de bezwarencommissie in 14 gevallen geadviseerd het bezwaar ongegrond te verklaren. De minister heeft in al deze gevallen het advies van de bezwarencommissie overgenomen. In 7 gevallen heeft de bezwarencommissie geadviseerd het bezwaar gegrond te verklaren. Dit advies is in 3 gevallen door de minister overgenomen en in de 4 andere gevallen is het bezwaar - in afwijking van voornoemd advies – door de minister ongegrond verklaard.

In 2010 is zesmaal beroep aangetekend tegen een beslissing op het bezwaar. Deze beroepen zijn in 2010 niet afgedaan. In 2010 zijn vier uitspraken gedaan inzake beroepen die in 2009 zijn ingesteld. In twee gevallen is het beroep door de rechtbank gegrond verklaard. Het betrof hier een weigering en een intrekking van de VGB van één persoon. In beide gevallen is hoger beroep ingesteld. In 2010 is geen uitspraak gedaan in deze zaken. De overige twee uitspraken betrof het ongegrond verklaren van het beroep en het niet-ontvankelijk verklaren.

Leidraad vertrouwensfuncties

Eind 2010 is door de minister van Defensie de 'Leidraad vertrouwensfuncties Defensie' vastgesteld. Deze leidraad behelst het beleid ten aanzien van de vaststelling van vertrouwensfuncties bij Defensie en de defensieorderbedrijven die onder de verantwoordelijkheid vallen van de MIVD. Het stelsel van vertrouwensfuncties is essentieel voor een adequate beveiliging van staatsgeheimen en de integriteit van de defensieorganisatie. Voorts waarborgt het stelsel de rechtmatige uitvoering van veiligheidsonderzoeken, zodat de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer (die een veiligheidsonderzoek nu eenmaal vormt) tot het noodzakelijke wordt beperkt. Bij de opstelling van de leidraad voor Defensie is waar mogelijk aangesloten bij de leidraad voor het vaststellen van vertrouwensfuncties elders binnen de overheid. Begin 2011 zal een nadere uitwerking van de leidraad in de vorm van uitvoeringsbepalingen van het Defensie Beveiligingsbeleid worden vastgesteld door de Beveiligingsautoriteit en vervolgens worden geïmplementeerd.

Ontwikkelingen onderzoekscapaciteit

Voor de uitvoering van de veiligheidsonderzoeken is in mei 2010 de organisatie aangepast, waardoor meer capaciteit is gecreëerd. Doelstelling is een goede kwaliteit van het onderzoek te realiseren en tenminste 90% van de initiële onderzoeken binnen de wettelijke termijn van acht weken af te ronden. Voor deze kwaliteitsimpuls zijn de functie-eisen voor het betrokken personeel verzwaaard. Hierdoor heeft een aantal personeelsleden in 2010 naar een andere baan moeten omzien. De personele vulling bleef achter bij de aanvankelijke planning, mede vanwege de eind 2010 ingestelde vacaturestop bij Defensie. In de tweede helft van 2010 is de achterstand in de uitvoering van veiligheidsonderzoeken teruggedrongen. Dat komt door de tijdelijke inzet van extra personeel afkomstig uit andere bureaus van de betreffende afdeling, de verruiming van de onderzoekstermijn van B- en C-onderzoeken van vijf naar tien jaar en het beperken van het aantal interviews met referenten. Steeds is prioriteit gegeven aan onderzoeken naar sollicitanten bij Defensie en onderzoeken in verband met uitzendingen. Over de personele vulling en de achterstand bij het uitvoeren van onderzoeken is de Kamer per brief geïnformeerd op 4 april 2011 (Kamerstuk 29924, nr. 66).

De beperkte personele capaciteit heeft ook negatieve invloed gehad op de voor 2010 aangekondigde invoering van de zogenoemde dynamisering van justitiële antecedenten. Doel van het dynamiseren is het tijdig signaleren van justitiële antecedenten zodat wordt voorkomen dat personeel met dergelijke antecedenten ten onrechte in het bezit blijft van een VGB en daarnaast mogelijk wordt uitgezonden.

Ten slotte leverde de invoering van een nieuw digitaal verwerkingsysteem tijdelijk een vertraging op in de uitvoering van de veiligheidsonderzoeken als gevolg van diverse kinderziekten van het systeem.

Vooruitblik 2011

Nadat de uitvoeringsbepalingen binnen het kader van de 'Leidraad vertrouwensfuncties Defensie' zijn vastgesteld, zal in 2011 het totale functiebestand bij Defensie moeten worden herijkt. Dat zal naar verwachting leiden tot enige daling van (het niveau van) vertrouwensfuncties bij Defensie. Voor zover een functie niet langer als vertrouwensfunctie behoeft te worden aangemerkt, wordt het veiligheidsonderzoek 'vervangen' door een zogeheten "Verklaring omtrent het gedrag" (VOG). Daartoe zal een apart profiel voor een 'Defensie VOG' worden opgesteld, in overleg met het ministerie van Veiligheid en Justitie.

In de loop van 2011 zal het digitale verwerkingsysteem voor veiligheidsonderzoeken verder worden vervolmaakt, zodat aan het eind 2011 naar verwachting een tijdwinst in de onderzoeken kan worden geboekt. Daarnaast wordt er naar gestreefd in de tweede helft van 2011 een begin te maken met de invoering van de elektronische Staat van Inlichtingen waardoor meer efficiëntie wordt bereikt.

In 2011 zal de laatste hand worden gelegd aan een actualisering van de bestaande beleidsregelingen ten aanzien van justitiële antecedenten. Een en ander zal worden verwerkt in een 'Beleidsregeling veiligheidsonderzoeken Defensie'.

Gegevensveiligheid

De MIVD voert op het gebied van (digitale) gegevensveiligheid, zowel ICT onderzoeken als Elektronische Veiligheidsonderzoeken uit. Deze onderzoeken kunnen actief en reactief van aard zijn.

Wat betreft de ICT-onderzoeken richt de MIVD zich in het bijzonder op die zaken, waarbij compromittatie van staatsgeheimen heeft, of zou kunnen hebben, plaatsgevonden. In het afgelopen jaar zijn zestien ICT onderzoeken uitgevoerd. Dit aantal komt overeen met voorgaande jaren. Het betrof hier voornamelijk onderzoeken naar de rechtmatige aanwezigheid van gerubriceerd materiaal op diverse informatiedragers en het achterhalen van defensie gerelateerde informatie en persoonsgegevens op het internet.

De Elektronische Veiligheidsonderzoeken richten zich vooral op het controleren van de technische veiligheid van gesprekruimtes ter voorkoming van het mogelijk uitlekken van wat daar besproken wordt. Deze onderzoeken vinden plaats op locaties waar hoog gerubriceerde informatie wordt besproken en of verwerkt en kunnen zowel periodiek als incidenteel plaatsvinden. Het betreft hier vooral vergader- en werkrumtes op Defensie - of daaraan gerelateerde locaties in binnen- en buitenland. Bij een dergelijk onderzoek wordt gekeken naar de organisatorische, bouwkundige en elektronische maatregelen, worden technische metingen gedaan aan de in een ruimte aanwezige (telecommunicatie) infrastructuur en wordt de ruimte onderzocht op de aanwezigheid van verborgen opname- en af luisterapparatuur. In 2010 zijn 120 ruimtes aan een elektronisch veiligheidsonderzoek onderworpen. Een aantal ruimtes, circa 10%, voldeed niet aan de eisen, waardoor zij niet geschikt waren om hoog gerubriceerde gesprekken te voeren. Dit percentage is niet afwijkend van voorgaande jaren. Bovengenoemde onderzoeken worden beschouwd als technische Contra-Inlichtingen onderzoeken omdat een mogelijke compromittatie van gegevens onopzettelijk kan plaatsvinden maar ook het resultaat kan zijn van doelgerichte spionageactiviteiten.

Binnen de ICT-wereld zijn er tal van ontwikkelingen die de veiligheid van de bedrijfsvoering van Defensie beïnvloeden. Belangrijke ontwikkelingen betreffen de steeds verder gaande integratie van verschillende computersystemen en het toenemend gebruik (ook tijdens uitzendingen) van openbare communicatie-infrastructuren zoals het internet en toepassingen zoals Hyves, Facebook en Twitter.

Ook op het gebied van de elektronica staan de ontwikkelingen niet stil. Zo maakt nieuwe technologie het mogelijk nauwelijks opspoorbare en zeer geavanceerde af luisterapparatuur te ontwikkelen.

Als gevolg van al deze ontwikkelingen zal de beveiliging van gegevens een steeds complexere aangelegenheid worden. De MIVD zal daarom de nodige personele en materiële capaciteit moeten inzetten om deze ontwikkelingen nauwlettend te blijven volgen.

Hoofdstuk 7

Ontwikkelingen op (contra)inlichtingen- en veiligheidsgebied

Verhoging kwaliteit van Inlichtingen en Veiligheid

Verbetering productkwaliteit

Binnen de MIVD is in 2008 het project *Devil's Advocate* (DA) van start gegaan. Doel is door inzet van een DA de kwaliteit van de eigen (contra-) inlichtingen- en veiligheidsproducten en inlichtingenverzamelactiviteiten beter te borgen. Verschillende factoren hebben tot de instelling van de Devil's Advocate binnen de MIVD bijgedragen. Zo hadden onderzoeken in het buitenland (met name in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk) naar het optreden van de inlichtingendiensten, inzake de vermeende aanwezigheid van massavernietigingswapens in Irak, het belang van zelfstandige kwaliteitscontrole over de eigen producten en inlichtingeninspanningen onderstreept. De Commissie Davids is in haar rapport (januari 2010) is wat betreft de Nederlandse inlichtingendiensten tot dezelfde conclusies gekomen. Ook in het rapport (juni 2006) van de Onderzoeksgroep Inlichtingen en Veiligheid Defensie (Commissie Dessens) was gepleit voor een verbeterde kwaliteitstoetsing van de producten van de MIVD.

De *Devil's Advocate* is als onafhankelijke entiteit rechtstreeks onder de directeur van de MIVD geplaatst. De DA treedt tevens op als beleidsadviseur van de directie. De DA wordt in zijn werkzaamheden ondersteund door een onderzoeksteam. De DA doet onderzoek naar de informatiepositie van de MIVD in diverse aandachtsgebieden en verricht onderzoek naar de kwaliteit van MIVD-bronnen en specifieke operationele activiteiten.

Opleidingen, onderwijs en onderzoek zijn ook speerpunten in de werkzaamheden van de DA. De DA stimuleert het gebruik van wetenschappelijke analysetechnieken binnen de dienst en organiseert een paar maal per jaar themaseminars voor analisten. Aan deze seminars nemen ook externe deskundigen deel. De seminars moeten kennis en inzicht van de analisten helpen verdiepen. De meerwaarde moet zich vertalen in kwalitatief betere inlichtingenrapporten.

Het DA-project heeft de afgelopen jaren positieve resultaten opgeleverd. Op een breed terrein zijn verbeteringen in het inlichtingenproces ingezet en waarneembaar. Daarbij gaat het onder meer om de inzet van bijzondere inlichtingenmiddelen waarvan de toetsing en prioritering intern de dienst is verbeterd, het intensiever gebruik van (wetenschappelijke) analysetechnieken door de inlichtingenanalisten, het versterken van de informatiepositie van de dienst en de verbetering van de kwaliteit van de eindproducten. De DA functionaliteit is meegenomen in de recente evaluatie van de reorganisatie van de MIVD. Gezien bovengenoemde resultaten wordt het essentieel geacht dat de DA-functionaliteit structureel in de MIVD-organisatie wordt belegd.

Research & Development (R&D)

Als uitvloeisel van de in 2009 ontwikkelde toekomstvisie MIVD is de behoefte aan een I&V-georiënteerd Research & Developmentbeleid onderkend. Dit is van belang om effectief gebruik te kunnen maken van (inter-) departementale initiatieven op het gebied van R&D. Hierbij wordt gestreefd gebruik te maken van de aanwezige kennis en kunde bij strategische partners zowel binnen als buiten het overheidsdomein. In de loop van 2011 zal een beleidsdocument ten aanzien van R&D worden opgesteld.

Cyber operations

Het onderwerp *Cyber Operations* heeft in 2010 veel aandacht gekregen door de motie Knops, die begin 2010 is aangenomen, waarin de regering werd verzocht een Nationale *Cyber Security* Strategie op te stellen. Defensie heeft in 2010 een eigen visie op *Cyber Operations* ontwikkeld die aansluit bij de uitgangspunten van de nationale strategie. Op basis van deze visie is in 2010 binnen de MIVD een eerste verkenning uitgevoerd naar de rol van inlichtingen op het gebied van *Cyber Operations*. De rol van inlichtingen omvat hierin het achterhalen van de herkomst van een *cyber* aanval (attributie) en de intentie er van. Dit vereist specifieke kennis en specifieke personele capaciteit. Daarnaast zijn inlichtingen noodzakelijk om een potentiële *cyber* aanval vroegtijdig te onderkennen (*Early Warning*). Hiervoor is inzicht nodig in de technische capaciteiten van (potentiële) tegenstanders. Deze capaciteit zal de komende jaren verder worden ontwikkeld en versterkt. Bij de inrichting van deze capaciteit is optimale nationale en internationale samenwerking voorzien, alsook inbedding in de nationale structuren. De MIVD zal in 2011 in ieder geval een inspanning blijven leveren bij het bestrijden van digitale spionage en – na verdere invulling van de *Nationale Cyber Security Strategie* – zal de rol van de MIVD op het gebied van *Cyber Operations* nader vorm krijgen.

Hoogerubriceerde netwerken

In 2010 is de MIVD begonnen met de voorbereidingen om de hoogerubriceerde ICT-infrastructuur ATLAS (het “hoofdwapensysteem” van de MIVD) geschikt te maken voor alle hoogerubriceerde netwerken binnen de MIVD. ATLAS zal zo spoedig mogelijk gereed moeten zijn voor accreditatie door de Beveiligingsautoriteit (BA). Het streven is eind 2011 een door de BA geaccrediteerde ATLAS omgeving te hebben die als basis dient voor de defensiebrede hoogerubriceerde ICT-infrastructuur, *Secure Werkplekdienst Defensie* (SWD). De geïntegreerde netwerk- en informatie-infrastructuur (NII) bij de MIVD biedt brede samenwerkingsmogelijkheden op strategisch, operationeel en tactisch niveau.

Geospatial Intelligence (GEOINT)

In 2010 is in opdracht van de Commandant der Strijdkrachten (CDS) een studie gestart naar de invoering van een op de Nederlandse krijgsmacht toegesneden *Geospatial Intelligence* (GEOINT) concept. *Geospatial Intelligence* zijn inlichtingen die zijn verkregen door de analyse van georuimtelijke informatie én beeldmateriaal (*Imaginary Intelligence*, IMINT) waardoor geografische eigenschappen of geografisch gerefereerde activiteiten kunnen worden beschreven, beoordeeld en gevisualiseerd. Wanneer geo-inlichtingen (in een geografische context geplaatste inlichtingen) en inlichtingen uit andere inlichtingenbronnen worden gefuseerd en integraal

worden geanalyseerd, wordt correlatie van gegevens in plaats en tijd mogelijk. Hierdoor kunnen van complexe situaties coherente geografische, vierdimensionale, visualisaties worden gemaakt. De fusie en analyse van geo-inlichtingen met andere in een geografische context geplaatste inlichtingen heet *Geospatial Referenced Intelligence Fusion (GRIF)*.

Door de verdere introductie van digitale systemen als het *Intelligence Support System (ISS)* en de ontwikkelingen van nieuwe operationele concepten als *GEOINT*, *Recognized Environmental Picture (REP)* en *Joint Common Operational Picture (J-COP)* zal de afhankelijkheid en het belang van geografische informatie verder toenemen. Ook de brede introductie van onbemande vliegtuigen en nieuwe sensoren zal resulteren in grotere beschikbaarheid van *imagery* (beeld) gegevens. Deze omvangrijke informatiestroom bevat eveneens relevante geografische informatie. Het expeditionaire optreden zal een grotere nadruk leggen op de samenwerking met andere landen om (vroegtijdig) over de vereiste geografische informatie te kunnen beschikken.

Ontwikkelingen informatie-verwerving en –verwerking

Open Source Intelligence (OSINT)

De Wet op de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 stelt dat, voordat de MIVD bijzondere bevoegdheden mag inzetten, eerst open bronnen geraadpleegd moeten worden. Binnen de dienst is het bureau OSINT hiervoor verantwoordelijk. Het jaar 2010 stond voor bureau OSINT vooral in het teken van ontwikkeling en professionalisering. De werkprocessen zijn geoptimaliseerd en functies zijn aangepast. Verder is op basis van een gebruikersonderzoek het collectiebeleid aangescherpt en wordt meer op maat en digitaal aangeschaft. Daarnaast heeft bureau OSINT capaciteit ingezet om het project Verbetering Informatiepositie Analist (VIA) een impuls te geven. Binnen de MIVD verzorgt het bureau internetcursussen. Ook is een start gemaakt met een kwalitatieve verbetering van de dienstverlening en producten.

Imagery Intelligence (IMINT)

De analyse van satelliet- en luchtbeelden wordt onder meer gebruikt bij het piraterij vraagstuk, het onderzoek naar de proliferatie van massavernietigingswapens en bij het monitoren van de relevante militaire ontwikkelingen in de landen waar de MIVD onderzoek naar doet. In 2010 is een eerste stap gemaakt met

het combineren van *Imagery Intelligence* met andere geografische informatie door middel van Geografische Informatie Systemen (GIS). Deze combinatie geeft een verrijking van de producten en zal in 2011 verder ontwikkeld worden. Deze producten vormen tevens de basis voor de verdere ontwikkeling van GEOINT binnen de MIVD.

Classified Intelligence (CLASSINT)

Ten behoeve van analisten van de MIVD wordt gerubriceerde informatie (CLASSINT) ontsloten uit externe militaire netwerken en de bilaterale verbindingen die de MIVD onderhoudt met zuster- en partnerdiensten. Om het beheer en de gerubriceerde informatiestromen uit operatiegebieden te optimaliseren, zijn bij de door de MIVD ontplooiende inlichtingencellen zogenoemde datamanagers geplaatst. In 2010 is veel aandacht besteed aan optimalisatie en documentatie van software in gebruik bij de betreffende datamanagers. Op jaarbasis gaat het om ontsluiting van ongeveer 230.000 unieke gerubriceerde documenten. Het aantal ontsloten gerubriceerde documenten is, mede door meer effectief gebruik te maken van ter beschikking staande technieken, in 2010 aanzienlijk toegenomen.

Signal Intelligence (SIGINT)

De MIVD verkrijgt informatie ook door interceptie van wereldwijde telecommunicatie. Hierbij valt te denken aan satellietsignalen en hoogfrequent radioverkeer. De interceptie en technische analyse van deze signalen uit de ether is ondergebracht bij de Nationale Sigint Organisatie (NSO), die deze activiteiten voor zowel de AIVD als de MIVD uitvoert. Daartoe beschikt de NSO over drie antennevelden: één ten behoeve van de interceptie van satellietcommunicatie en twee ten behoeve van interceptie van hoogfrequent radioverkeer. De NSO biedt de onderschepte ethersignalen ter verwerking aan beide diensten aan. Daarnaast beschikt de NSO over SIGINT-detachementen die buiten de landsgrenzen draadloze telecommunicatie kunnen intercepteren. Dit gebeurt bijvoorbeeld in het kader van crisisbeheersingsoperaties.

De verkregen ruwe intercepties worden binnen de MIVD door de afdeling *Signal Intelligence* (AS) op basis van lastgevingen verwerkt tot (half)producten ten behoeve van onder meer de afdeling Inlichtingen (AI) en de afdeling Contra-Inlichtingen & Veiligheid (ACIV). Voor het verwerkingsproces beschikt de MIVD over een eigen, hoogwaardige capaciteit op het gebied van linguïstiek, crypto- en signaalonderzoek, inhoudsanalyse, technische analyse en technische ondersteuning. Door het internationale karakter van telecommunicatienetwerken worden de activiteiten van de AS in nauwe samenwerking met buitenlandse *Signal Intelligence*-diensten gecoördineerd en uitgevoerd.

Voor communicatie wordt steeds meer gebruik gemaakt van het internet en hierop gebaseerde communicatiestandaarden. Dit maakt het voor de MIVD noodzakelijk de middelen en verwerkingsprocessen steeds aan te passen. Daartoe wordt periodiek het beleid getoetst en geactualiseerd, waardoor de MIVD ook op lange termijn in staat blijft ontwikkelingen te volgen. De MIVD is momenteel bezig met de aanschaf van een nieuw SIGINT-productie ondersteuningssysteem.

Human Intelligence (HUMINT)

Human Intelligence (HUMINT) is een categorie inlichtingen die wordt verkregen uit informatie verzameld of verstrekt door menselijke bronnen. De inzet van HUMINT is gebaseerd op de bijzondere bevoegdheden zoals omschreven in de Wiv 2002. HUMINT kan onder deze wettelijke voorwaarden worden ingezet als de informatie niet op een andere wijze kan worden verkregen.

De grote waarde van HUMINT ligt in de mogelijkheid om (in aanvulling op inlichtingen uit andere bronnen) inzicht te krijgen in de intenties van anderen. HUMINT kan bij uitstek een bijdrage leveren aan het in stand houden en uitbouwen van een eigen informatiepositie. Dit is noodzakelijk voor een onafhankelijke besluitvorming en passend binnen de lange termijn ontwikkelingen en de inzet van Defensie nu en in de nabije toekomst.

Zich snel voltrekkende technologische ontwikkelingen zijn van invloed op de wijze waarop het inwinnen van informatie van menselijk bronnen nu en in de nabije toekomst plaatsvindt. Dit betekent dat, samen met partners, op innovaties moet worden ingespeeld. Het uitwisselen van informatie en samenwerking op het gebied van expertise tussen partners is een essentiële voorwaarde om aan voornoemde technologische ontwikkelingen het hoofd te kunnen bieden en zal in 2011 worden gecontinueerd.

Hoofdstuk 8

Samenwerking

In het voorgaande is vaak gerefereerd aan diverse vormen van samenwerking om de taken doelmatig en doeltreffend te kunnen uitoefenen. Dit hoofdstuk geeft een meer specifiek overzicht van de vele gebieden waarop de MIVD samenwerkt op nationaal en internationaal gebied.

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD)

In 2010 is het gezamenlijk MIVD-AIVD Team Caribisch gebied opgericht. Aan het hoofd van dit team, dat fysiek ondergebracht is bij de AIVD, staat een medewerker van de MIVD. Het plaatsvervangend hoofd is afkomstig van de AIVD. Dit is in navolging van het succesvolle functioneren van de gezamenlijke Unit Contraprolikeratie (UCP) die onderzoek doet naar massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen. Deze unit, die in 2008 is opgericht, is bij de MIVD gehuisvest en heeft als hoofd een AIVD-medewerker met als plaatsvervanger een MIVD-medewerker. Zowel het Team Caribisch Gebied als de UCP werken voor beide diensten en treden op als een eenheid. Door deze samenwerkingsverbanden worden doublures in de werkzaamheden voorkomen en wordt bijgedragen aan een doeltreffende taakuitvoering. Ook op andere gebieden, zoals onder meer inzake het Aanwijzingsbesluit Buitenland, veiligheidsonderzoeken en *Open Source Intelligence*, vinden nauwe samenwerking en afstemming plaats. Doel van de samenwerking tussen beide diensten is het vergroten van de synergie. Verder werken de MIVD en de AIVD al langere tijd samen in de NSO.

Nationale Sigint Organisatie (NSO)

De drie hoofdtaken van de NSO zijn: het voor beide diensten intercepteren van gegevens uit draadloze telecommunicatie, het uitvoeren van onderzoek gericht op innovatie en continuïteit van de interceptie en het instandhouden van expeditionaire capaciteiten voor het fysiek ondersteunen van bijvoorbeeld crisisbeheersingsoperaties. De NSO geeft hiermee invulling aan de wettelijke taken van de diensten MIVD en AIVD, waar het de artikelen 25, 26 en 27 van de Wiv 2002 betreft. De NSO is beheersmatig ondergebracht bij de MIVD en wordt gezagsmatig door de MIVD en de AIVD gezamenlijk aangestuurd.

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb)

De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb) heeft als taak het risico van terroristische aanslagen in Nederland zoveel mogelijk te verkleinen, alsmede het op voorhand beperken van schade als gevolg van een mogelijke aanslag. De NCTb heeft de centrale regie rond terrorismebestrijding en zorgt dat de samenwerking tussen alle betrokken partijen op een structureel hoog peil komt en blijft. De NCTb is ook verantwoordelijk voor de vaststelling van het dreigingsniveau. De MIVD heeft in 2010, naast de AIVD en het Korps Landelijk Politie Dienst (KLPD), geparticipeerd in het Afstemmingsoverleg Bewaken en Beveiligen (ABB) dat wordt voorgezeten door de plaatsvervangend Coördinator Eenheid Bewaken en Beveiligen van de NCTb. Namens de ministers van Veiligheid en Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is de NCTb gemandateerd beveiligingsmaatregelen te nemen om terroristische dreiging tegen te gaan. Dit betreft dreiging gericht tegen personen, objecten, openbare voorzieningen en bepaalde evenementen met deelname van Defensie - zoals Koninginnedag, Veteranendag en Prinsjesdag. Personen, objecten en diensten worden in het stelsel Bewaken en Beveiligen opgenomen vanwege het nationale belang dat met hun veiligheid en ongestoord functioneren is gemoeid. Naast het ABB heeft de MIVD zitting in het Afstemmingsoverleg Bewaking en Beveiliging

Alertering (ABBA) dat wordt voorgezeten door de NCTb. De bijdragen van de MIVD aan dit forum bestonden uit dreigingsanalyses over de veertien verschillende sectoren in Nederland.

In 2010 bestond de bijdrage van de MIVD aan het Stelsel Bewaken en Beveiligen uit het beschikbaar stellen van meer dan 120 dreiginginschattingen. Deze dreiginginschattingen werden opgesteld ten behoeve van Nederlandse bewindslieden en Tweede Kamerleden en hadden vooral betrekking op de gebieden in het buitenland die door hen werden bezocht. Een ander deel van de dreiginginschattingen werd opgesteld in het kader van bezoeken van buitenlandse staatshoofden en bewindslieden aan Nederland, in het kader van evenementen en aangaande bepaalde (buitenlandse) objecten in Nederland. Daarnaast leverde de MIVD informatie over de terroristische dreiging van internationale terroristische organisaties gericht tegen Nederland en tegen uitgezonden Nederlandse militaire eenheden.

De MIVD levert verder structurele bijdragen aan de NCTb zoals de bijdragen ten behoeve van het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN), speciale inlichtingenanalyses en andere producten. Deze producten, die de MIVD opstelt vanuit zijn oorspronkelijke taakstelling, sluiten goed aan bij de informatiebehoefte van de NCTb. Ze vormen een belangrijke bron van informatie en voorzien in een degelijke input voor het totaalbeeld van de buitenlandse ontwikkelingen op het terrein van terrorisme. Dit helpt de NCTb de internationaal-strategische context en de ontwikkelingen van het internationale terrorisme in de diverse regio's beter te duiden. Tevens verschaffen deze MIVD-bijdragen inzichten in diverse buitenlandse politieke ontwikkelingen, de activiteiten van jihadistische groeperingen, strijdtoneel van de radicale jihad, financieringsstromen, enz.; zaken die van groot belang zijn voor het duiden van de actuele terroristische dreiging tegen Nederland. Het DTN wordt onder verantwoordelijkheid van de NCTb opgesteld in samenwerking met onder andere de MIVD, de AIVD, het KLPD en het ministerie van Buitenlandse Zaken en versijnt vier keer per jaar. Het DTN is een globale analyse van de nationale en internationale terroristische dreiging tegen Nederland en Nederlandse belangen in het buitenland ten behoeve van de ambtelijke en politieke leiding en beleidsmakers. Het DTN is één van de belangrijkste strategische beleidsdocumenten op het gebied van terrorisme. In het DTN worden de termen minimaal, beperkt, substantieel en kritiek gebruikt ter kwalificering van de bandbreedte van het risico dat Nederland te maken kan krijgen met terroristische aanslagen. In 2010 werd het dreigingsniveau eenmaal aangepast: van 'substantieel' naar 'beperkt'.

Coördinerend Overleg Terrorismebestrijding

Het Coördinerend Overleg Terrorismebestrijding is een samenwerkingsverband onder voorzitterschap van de NCTb, waarin de MIVD een bijdrage levert aan het formuleren van het beleid met betrekking tot terrorismebestrijding. Naast de MIVD maken ook de AIVD, het Openbaar Ministerie (OM), de Belastingdienst, de Koninklijke Marechaussee, het KLPD, de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en het Ministerie van Veiligheid en Justitie deel uit van dit verband.

Contra Terrorisme (CT) Infobox

Evenals de voorgaande jaren heeft de MIVD in 2010 bijgedragen aan de taken van de CT

Infobox. De CT Infobox is een samenwerkingsverband op het gebied van terrorismebestrijding tussen de NCTb (alleen in de aansturing), de AIVD, het KLPD, de IND, de MIVD, de FIOD-ECD, *Financial Intelligence Unit* (FIU), de KMar en het OM. De CT Infobox doet naslag, analyseert gegevens en verstrekt adviezen. In 2010 heeft de MIVD diverse naslagverzoeken van de CT Infobox behandeld.

Nationale onderzoeksagenda

Vanaf 2010 participeert de MIVD in het kader van de nationale onderzoeksagenda in de subarena Terrorisme en Radicalisering. Een groot deel van in deze subarena geïnitieerde projecten is relevant voor de MIVD en biedt een kans om binnen de overheid gezamenlijk projecten te realiseren en gebruik te maken van de expertise van de ketenpartners.

Platform Interceptie Decryptie en Signaalanalyse (PIDS)

Binnen het interdepartementale samenwerkingsverband Platform Interceptie Decryptie en Signaalanalyse (PIDS) wordt onderzoek verricht en worden kennis en expertise uitgewisseld. Het afgelopen jaar heeft de MIVD actief deelgenomen aan de werkzaamheden van het PIDS. Door de nationale implementatie van bijvoorbeeld de EU-richtlijn Dataretentie en het

toenemend gebruik van gecijferde (internet)communicatie is het van belang dat intensief wordt samengewerkt en onderzoek wordt gedaan. Gelet op de implementatie van nieuwe cryptografische methoden is het van belang dat door de PIDS-partners zowel operationeel als op het gebied van *Research & Development* voldoende personele en materiële middelen ter beschikking worden gesteld, zowel ten aanzien van de opsporingspraktijk als het Inlichtingen- en Veiligheidsdomein.

Platform 13

De MIVD participeert in het samenwerkingsverband Platform 13 tussen overheid en een aantal marktpartijen om te bewerkstelligen dat efficiënt en effectief invulling gegeven kan worden aan de rechtmatige uitwisseling van verkeersgegevens in het kader van de Telecommunicatiewet. Op basis van de ervaringen van de afgelopen drie jaar wordt onder leiding van het Ministerie van Veiligheid en Justitie een nieuwe overeenkomst voor de periode 2011 – 2013 opgesteld.

Internationale samenwerking

Ook in 2010 is onveranderd gewerkt aan de relatie met buitenlandse partners op het gebied van inlichtingen en veiligheid, naast de bestaande samenwerkingsverbanden met betrekking tot Afghanistan, Irak, de Balkan, Transkaukasië, Afrika en het Midden-Oosten. Zo is in de Afrikaanse regio de focus primair gelegd op piraterij en gezagsondermijnende activiteiten in de aangrenzende landen. Ook op het gebied van contraproliferatie en contraterorisme

wordt internationaal samengewerkt en zijn de contacten uitgebreid. Er zijn diverse vormen van samenwerking met partners mogelijk. Deze contacten worden onderhouden op basis van *Memoranda of Understanding (MoU)* die de basis vormen voor de wijze van informatie-uitwisseling met partnerdiensten. Samenwerken met andere partnerdiensten is een dynamisch proces, waarbij, naar prioriteit nieuwe relaties worden aangegaan. In 2010 is een aantal van deze MoU's opnieuw vastgesteld en zijn voorbereidingen getroffen om een aantal nieuwe partnerrelaties aan te gaan. Zo worden bestaande relaties geïntensiveerd en niet-effectieve relaties worden beëindigd. Bijkomend voordeel is dat, op basis van deze samenwerkingsverbanden, snel en adequaat informatie kan worden uitgewisseld tijdens het optreden van de krijgsmacht in coalitieverband.

Daarnaast wordt ook met partners samengewerkt aan thematische onderwerpen als militaire technologie, terrorismebestrijding en proliferatie van massavernietigingswapens. Ook deze wijze van samenwerking is geborgd in de eerder genoemde MoU's.

In de praktijk wordt op verschillende terreinen informatie uitgewisseld met partners. Om op snelle wijze informatie uit te wisselen, is extra geïnvesteerd in communicatieapparatuur. Naast de in de MoU afgesproken uitwisseling van (contra-) inlichtingenproducten kunnen partnerdiensten elkaar (schriftelijk) vragen stellen. In 2010 is ook gebleken dat frequent bilateraal overleg tussen analisten noodzakelijk is om op adequate wijze de schriftelijk vergaarde informatie te complementeren.

MISWG

De MIVD participeert in de *Multinational Industrial Security Working Group (MISWG)*. Dit informele samenwerkingsverband heeft als doel procedures en werkwijzen van de deelnemende landen (inmiddels meer dan dertig) op het gebied van industrieveiligheid op elkaar af te stemmen. Diverse werkgroepen buigen zich over specifieke aandachtsgebieden, waaronder het afgeven van zogenoemde *Facility Security Clearances*. In 2010 zijn twee nieuwe werkgroepen opgezet: *Cybersecurity* en *Costefficiency in Industrial Security*. Aan beiden neemt de MIVD deel.

Bilateraal

De MIVD werkt zowel binnen als buiten het NAVO-bondgenootschap samen met buitenlandse partnerdiensten. Dit is noodzakelijk om de eigen informatiepositie te toetsen en te verbeteren. Iedere partner heeft een eigen profiel en een specifieke informatiepositie. Bij bilaterale samenwerking en informatie-uitwisseling is altijd sprake van wederzijdse belangen. De kennis van en over die wederzijdse belangen wordt in de inlichtingenwereld aangeduid als strategische kennis.

De primaire partners van de MIVD zijn voornamelijk te vinden onder de NAVO- en EU-bondgenoten en onder coalitiepartners buiten de NAVO. De aandachtsgebieden van de MIVD zijn zeer divers en verschuiven ook in de loop van de tijd, afhankelijk van aard en prioriteit van de behoeftstellingen, waarmee de MIVD wordt geconfronteerd. In 2010 zijn in dat verband nieuwe partners benaderd, waarvan wordt verwacht dat zij een bijdrage kunnen leveren aan het versterken van de informatiepositie. Op thematisch en geopolitiek gebied werkt de MIVD samen met partnerdiensten, instituten en instellingen. Het gaat daarbij vooral om het uitwisselen

van informatie om de informatieposities, met betrekking de door de MIVD geïdentificeerde aandachtsgebieden, te versterken. Dat is van belang in het kader van het beschermen van de eigen uitgezonden eenheden. Deze eenheden worden ondersteund met inlichtingen- en veiligheidsproducten. Ook op het gebied van contraproliferatie en contraterrore wordt internationaal samengewerkt.

Ter versterking van de informatiepositie van de MIVD wordt in enkele landen gebruik gemaakt van uitgezonden Nederlandse militairen die niet behoren tot de MIVD maar in bepaalde gevallen extra taken krijgen. In aanvulling hierop is de MIVD in 2009 een studie begonnen naar de effectiviteit van exclusief voor de MIVD uitgezonden liaisonofficieren en is besloten dit traject te gaan invullen door het plaatsen van MIVD-liaisonofficieren. De liaisonofficier fungeert voor de MIVD als een vooruitgeschoven post en regionaal steunpunt. Het opbouwen van een dergelijke kwalitatief goede informatiepositie vergt tijd en een gedifferentieerde aanpak.

Multinationaal

De multinationale samenwerking op inlichtingengebied speelt zich vooral af binnen de NAVO en de EU. Hierbij worden op verschillende niveaus inlichtingen gedeeld en wordt beleidsmatig

samengewerkt op onder meer het gebied van doctrine en standaardisatie. De samenwerking vindt plaats op zowel strategisch, operationeel als tactisch niveau, maar kent beperkingen in de mate en snelheid van informatie-uitwisseling. Belangrijkste oorzaak is de *third-party rule*, die als vuistregel voorschrijft dat inlichtingendiensten informatie van partners aan derden slechts mogen verstrekken indien deze informatie niet herleidbaar is naar de partner.

NAVO

Beleidsmatig vindt binnen de NAVO op verschillende niveaus samenwerking plaats. Het *Military Intelligence Committee* (MIC), dat twee keer per jaar bijeenkomt, is het hoogste besluitvormend orgaan. Het MIC wordt gevormd door de militaire inlichtingendiensten van de NAVO-landen, in samenwerking met bepaalde ISAF-coalitiepartners en diverse NAVO-afdelingen die zich bezighouden met inlichtingen. De directeur MIVD is lid van het MIC. Het MIC neemt zelfstandig beslissingen op het gebied van inlichtingen en veiligheid, maar adviseert ook het Militair Comité van de NAVO over te nemen besluiten. In de vergadering komen vooral onderwerpen aan de orde op het gebied van de verbetering van de uitwisseling van inlichtingen of de verbetering van de inlichtingondersteuning van operaties. Ook worden er studies geïnitieerd en toekomstverkenningen uitgevoerd. In 2010 heeft de MIVD de initiatieven om het NAVO-inlichtingenproces te stroomlijnen actief gesteund en diverse briefings verzorgd tijdens het MIC. Daarnaast nam de MIVD deel aan verschillende NAVO-werkgroepen en -overlegfora op het gebied van inlichtingen en veiligheid. Ook schreef de dienst mee aan diverse strategische NAVO-inlichtingproducten.

In 2010 was de MIVD voor het eerst gastheer van het MIC, tijdens een vergadering die plaatsvond van 3 tot 5 november. De vergadering werd geopend door de minister van Defensie, die de samenwerking tussen de diensten prees. Tijdens het MIC ontving de directeur MIVD van de directeur *Defence National Intelligence*, de *National Intelligence Exceptional Achievement Medal* voor zijn inzet en bewezen diensten voor de internationale inlichtingengemeenschap. Ook ontving de directeur MIVD een *Medaillon for Excellence* van de *National Geospatial Intelligence Agency* als erkenning van zijn rol bij het verder ontwikkelen van de samenwerkingsverbanden tussen de Nederlandse en Amerikaanse inlichtingendiensten.

BICES

Binnen de NAVO worden inlichtingen uitgewisseld via het speciaal daarvoor ontworpen gerubriceerde computernetwerk BICES. Dit netwerk maakt uitwisseling van inlichtingen mogelijk tussen de MIVD en het NAVO-hoofdkwartier, tussen de MIVD en de diensten van de overige NAVO-landen en tussen de operationele hoofdkwartieren in de inzetgebieden. Inmiddels is BICES aangemerkt als *Minimum Military Requirement* en daarmee is het een randvoorwaarde bij het plannen en uitvoeren van missies. De *NATO BICES Agency* (NBA) dreigde als zelfstandige organisatie te verdwijnen als gevolg van een herstructurering van NAVO-agentschappen. De MIVD heeft zich, als voorzitter van de *Board of Governors* van de *NATO BICES Organisation*, sterk gemaakt voor het behoud van de organisatie als zelfstandig orgaan.

Een besluit hierover is nog niet genomen. Een groot aantal landen heeft zich uitgesproken voor een status aparte van de NBA.

IFC

Bij de inlichtingenondersteuning van missies en operaties, speelt het *Intelligence Fusion Center* (IFC) te Molesworth, Verenigd Koninkrijk, een belangrijke rol. Het IFC werd in 2007 opgericht ter ondersteuning van NAVO-operaties. Ruim 160 medewerkers - in hoofdzaak analisten en databewerkers - uit zesentwintig NAVO-landen, waaronder Nederland werken aan strategische, operationele en tactische inlichtingenproducten. De Verenigde Staten treden op als *Frame Work Nation*; zij betalen de initiële investeringen en de algemene ondersteuning. De ambitie is op korte termijn te groeien naar een sterkte van 250 man. De eerste uitbreiding is geformaliseerd en betreft een *Special Operations Intelligence Branche* (SOIB) van 41 man ter ondersteuning van het NATO *Special Forces* Hoofdkwartier in Mons.

Het IFC ontwikkelt zich snel en krachtig en wordt door de NAVO gezien als de hoofdleverancier van inlichtingenproducten, terwijl de inlichtingenfuncties in de bestaande NAVO-commandostructuur steeds meer aan belang lijken in te moeten winnen.

Europese Unie

Ten behoeve van de inlichtingenondersteuning van EU-missies vindt uitwisseling van inlichtingen plaats met de *Intelligence Division* van de Militaire Staf van de EU (EUMS). Zo nodig levert de MIVD medewerkers voor de operationele hoofdkwartieren van de EU. Daarnaast werkt de dienst samen met het *EU Situation Centre* (EU SITCEN), het *European Satellite Centre* (EUSC) en het

European Defence Agency (EDA). Wegens de toename van het aantal EU-missies, zowel militair als civiel, neemt de vraag van EUMS naar inlichtingen- en veiligheidsproducten van de MIVD en collega-diensten toe.

Op beleidsmatig niveau vindt binnen de EU samenwerking plaats in het *Intelligence Directors Conclave (IDC)*, waar overleg wordt gevoerd over de verbetering van de samenwerking en de inlichtingenondersteuning van EU-missies. Dit jaar werd onder meer gesproken over het Verdrag van Lissabon. Als gevolg van de inwerkingtreding van dit verdrag, is een Hoge Vertegenwoordiger (HV), aangesteld die verantwoordelijk is voor het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid. Deze HV wordt ondersteund door de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO), waar de *EU Military Staff (EUMS)* onderdeel van uitmaakt. De vraag is hoe de inlichtingendivisie de HV het beste kan ondersteunen in haar besluitvorming en hoe de MIVD hier een bijdrage aan kan leveren. De ideeën hiervoor worden in het komende jaar verder uitgewerkt.

De MIVD participeert in het *Project Team Intelligence* van het *European Defence Agency (EDA)*. Dit team is onderdeel van het *Capability Directorate* van het EDA, bedoeld om de Europese defensiecapaciteiten te verbeteren ten behoeve van operaties in het kader van het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid. In het projectteam wordt de voortgang gevolgd van de verschillende projecten die worden uitgevoerd door het EDA.

Hoofdstuk 9

Bedrijfsvoering

Bij de reorganisatie van 2007 is ervoor gekozen de bedrijfsvoering van de MIVD te decentraliseren om zowel de aansturing van de individuele afdelingen te versterken als de dienstbrede bedrijfsvoering te versterken. Deze stafelementen houden zich bezig met de Planning en Control (P&C) cyclus alsmede de zogenoemde PIOFACH-taken en zien er op toe dat middelen op doelmatige wijze worden verworven en op doeltreffende wijze worden ingezet.

In 2010 lagen de speerpunten van de bedrijfsvoering op het verbeteren van de ICT infrastructuur, het verbeteren van het proces van veiligheidsonderzoeken en het ontwikkelen van een I&V loopbaan en opleidingsbeleid. Daarnaast werd geïnvesteerd in het verbeteren van planning en control door het ontwikkelen van een managementinformatiesysteem dat stapsgewijs wordt geïmplementeerd om op zo doelmatig mogelijke wijze te voorzien in zowel stuur- als verantwoordingsinformatie.

In 2011 zal de focus van de bedrijfsvoering gevestigd blijven op het borgen van de businesscontinuïteit door middel van een nieuw rekencentrum, op accreditatie van de ICT infrastructuur voor het STG Geheim netwerk en op sourcing van het technisch beheer door het inrichten van de ICT Governance. Daarnaast zullen de zorg voor de overige PIOFACH factoren en de ingezette verbetering in de P&C cyclus gehandhaafd blijven.

Personeel

Voor loopbaanbeleid I&V personeel defensiebreed is eind 2008 een werkgroep ingesteld, bestaande uit diverse ketenpartners binnen Defensie. De binnen dit speerpunt geplande activiteiten hebben in 2010 vertraging opgelopen omdat de MIVD in de voortgang afhankelijk is van diverse ketenpartners, waar de MIVD geen directe invloed op heeft. Wel is in 2010 een onderzoek gestart naar mogelijke loopbaantrajecten van enkele clusters binnen het totaalbestand aan I&V functies en zijn de eerste opleidings- en studiegidsen opgeleverd.

Bezetting

Ook in 2010 was de Bestuursstaf, en daarmee ook de MIVD, gehouden aan een vullingspercentage van 93%. Om een optimale bezetting ten opzichte van de bedrijfsvoering te kunnen waarborgen is er wekelijks een O=P=F (organisatie-personeel-financiën) vergadering gehouden waar op MIVD-breed niveau werd besloten over de vulling. Op 31 december 2010 kende de MIVD een vullingspercentage van 91,4%.

Uitzendingen

Er zijn in 2010 in totaal 90 medewerkers van de MIVD uitgezonden naar verschillende gebieden. Daarnaast zijn er in totaal 72 medewerkers van de MIVD op werkbezoek geweest. Daarnaast is ook een aantal medewerkers uitgezonden met een NATO-vlootverband tijdens de anti-piraterij missie en zijn medewerkers uitgezonden naar Haïti voor de VN-missie na de aardbeving aldaar. Al met al is

ook dit jaar de uitzenddruk groot geweest en heeft dit een aanzienlijke niet-beschikbaarheid opgeleverd voor de reguliere inlichtingenfuncties.

Medezeggenschap

De medezeggenschapscommissie (MC-MIVD) heeft in 2010 een aantal verbeterpunten geïdentificeerd in relatie tot de communicatie binnen de MIVD. Door uitvoering te geven aan het communicatieplan van de MIVD, waarbij de resultaten en bevindingen uit externe onderzoeksrapporten worden meegenomen, kan de interne communicatie worden verbeterd. De MC heeft de directie geadviseerd veranderdoelen op te stellen en te realiseren. Communicatie is ook onderdeel van het plan van aanpak dat is opgesteld naar aanleiding van de uitkomsten van het werkbelevingsonderzoek Picture II. Met jaarlijkse meting en evaluatie kan het effect hiervan worden bepaald.

In 2010 is de evaluatie van de in 2007 doorgevoerde reorganisatie van de MIVD voltooid. De werkgroep reorganisaties van de MC had gedurende twee maanden wekelijks gesprekken met medewerkers van de stafafdeling Beleid over het op te stellen evaluatierapport. De MC heeft op basis van deze gesprekken en het evaluatierapport een nota met aanbevelingen opgesteld. Twee belangrijke aanbevelingen uit deze nota zijn versterking van het teamwerken binnen de MIVD en een verbetering van loopbaanbeleid voor de burgermedewerkers.

De MC heeft ingestemd met de implementatie van de reorganisatie van de Afdeling Contra-Inlichtingen & Veiligheid in 2010 en heeft daarbij met name aandacht gevraagd voor de consequenties van deze reorganisatie voor het zittend en het overtollig personeel.

Met de OR van de AIVD is gesproken over de uitvoering van de oprichting van het gezamenlijke Team Caribisch Gebied (TCG), waarbij de eerdere ervaringen met de gezamenlijke Unit Contra Proliferatie (UCP) als toetssteen fungeerden.

Speerpunten voor de MC-MIVD in 2011 zijn de komende bezuinigingen bij Defensie, nieuw verwachte interne reorganisaties en evaluaties, communicatie en ARBO.

Personeelszorg

In 2010 is een Sociaal Medisch Team (SMT) ingesteld dat frequent bijeenkomt om een goede begeleiding van de (langdurig) zieken te waarborgen. Ook voor 2011 staan deze SMT's gepland.

Het aantal gehouden functioneringsgesprekken is ten opzichte van 2009 aanzienlijk gestegen. Er zijn in 2010 412 gesprekken gevoerd. Hierin zijn meegeteld de functioneringsgesprekken en de functie-introductie- en de exitgesprekken.

Het cluster P&O-advies MIVD is in 2010 verder geoptimaliseerd. Gekozen is voor een bezetting met merendeels fulltime P&O-adviseurs die zijn toegewezen aan afdelingen. Daarnaast is er voor iedere P&O-adviseur een vaste achtervang aanwezig.

In 2010 is een projectgroep (P&O-administratie in samenwerking met de stafafdeling Beleid) gestart met de digitalisering van de Persoonsdossiers (P-dossiers) van de MIVD. Bij de selectie

van P-documenten wordt rekening gehouden met geheime operationele zaken die in een aparte database worden ondergebracht. Dit project is arbeidsintensief en zal naar verwachting in de loop van 2011 worden afgerond.

Integrale veiligheid

Er hebben binnen de MIVD relatief weinig incidenten op het gebied van de integrale veiligheid plaatsgevonden. Wel is het aantal incidenten op gebied van informatiebeveiliging toegenomen. Daarom zal in 2011 een campagne ter bevordering van het veiligheidsbewustzijn in het kader van dit onderwerp worden gewijd. Verder is in samenwerking met de Beveiligingsautoriteit veel aandacht besteed aan de integrale veiligheid op de uitzend- en klantlocaties en bij de Defensieattachés binnen de Nederlandse ambassades.

Informatie

ICT-beheer

Het bureau ICT is ingericht om het technisch beheer uit te voeren van de hooggerubriceerde ICT- infrastructuur van de MIVD. Het technisch beheer vergt veel van de capaciteit van bureau ICT. Door de ambitie van de MIVD, de ontwikkelingen binnen Defensie en de naaste omgeving zijn er vele wijzigingen van de ICT-infrastructuur noodzakelijk. Om deze uit te voeren en te beheren is capaciteit, communicatie en planning vereist. De uitgevoerde wijzigingen betreffen onder andere het voorzien in beveiligde verbindingen op diverse locaties in binnen- en buitenland. Hieronder vielen onder meer de verhuizingen en afbouw van de ICT-infrastructuur in Afghanistan. Maar ook de invoering van een ICT project ter verbetering van het proces van veiligheidsonderzoeken heeft capaciteit gekost op het gebied van wijzigingen en technisch beheer. Tot slot is het samenwerkingsverband met de AIVD, Team Caribisch Gebied, in Zoetermeer voorzien van het hooggerubriceerde netwerk ATLAS.

Om de beveiliging en afscherming van ATLAS te borgen, zijn er ICT projecten gestart. Deze projecten moeten ertoe bijdragen dat ATLAS door de Beveiligingsautoriteit (BA) geaccrediteerd wordt.

Documentaire informatievoorziening

In 2010 zijn - buiten de veiligheidsonderzoeken - circa 26.000 documenten door de MIVD in behandeling genomen of opgesteld. Een veelvoud ervan is ontvangen of verzonden; hetzij op papier, hetzij digitaal. Het gebruik van XPostWeb voor de uitwisseling van de digitale informatiestroom tussen de MIVD en de Bestuursstaf is in de tweede helft van 2010

op gang gekomen. Het ligt in de bedoeling om in 2011 dit systeem ook voor de gerubriceerde documentenstroom binnen het MIVD-compartiment in te zetten.

Digitalisering

In het laatste kwartaal van 2010 is het workflowmanagementsysteem (nieuw digitaal verwerkingssysteem) voor veiligheids-onderzoeken operationeel geworden. Dit systeem zal verder worden vervolmaakt en in 2011 zal worden gewerkt aan een verdere uitrol voor andere processen binnen de afdeling Contra-Inlichtingen en Veiligheid. Het digitaliseren van de veiligheidsonderzoekdossiers is onderdeel van het project.

Archieven

Wegens het ontbreken van financiële middelen is het beschrijven van de Foto-archieven van de MIVD door de Centrale Archief Selectiedienst (CAS) in 2010 gestagneerd. Naar verwachting zullen de resterende werkzaamheden in 2011 en de daarop volgende jaren worden uitgevoerd door Doc-Direkt, de dienst waarin de CAS is opgegegaan. Ten aanzien van de vaststelling van een selectielijst voor de MIVD is een plan van aanpak geschreven, waarvan in 2011 de eerste concrete resultaten zichtbaar moeten worden.

Organisatie

In 2010 heeft de evaluatie naar de reorganisatie van de MIVD plaatsgevonden. De evaluatie heeft een aantal verbeterpunten opgeleverd welke ter besluitvorming aan de SG zijn voorgelegd. De beoogde versterking van de MIVD door middel van gefaseerde personele uitbreiding is in het licht van de huidige bezuinigingen tot nader order bevroren.

Financiën

In 2010 heeft de MIVD het Activiteitenplan annex de Begroting 2011-2016 opgesteld, met daarin de te bereiken interne doelstellingen en de benodigde activiteiten en middelen. Het Activiteitenplan is één van de belangrijke instrumenten waarmee de centrale stafafdelingen gezamenlijk de specifieke behoeften van de MIVD moeten laten aansluiten op de generieke Beleid-, Plan- en Begrotingscyclus van Defensie en erop moeten toezien dat de middelen waarover de dienst beschikt, doeltreffend, doelmatig en rechtmatig worden ingezet.

Realisatie 2010	Bedragen	Percentage
Personele uitgaven	56.400.000	67,1%
Materiële uitgaven	15.200.000	18,1%
Investeringen	7.500.000	8,9%
Geheime uitgaven	5.000.000	5,9%
Totaal	84.100.000	

Bovenstaande tabel geeft de realisatie van de begroting van de MIVD in 2010 weer. De MIVD begroting geeft een daling ten opzichte van 2009 weer van 11%. Deze daling vloeit nagenoeg geheel voort uit de afgenomen bandbreedte voor investeringen als gevolg van de gewijzigde financiële randvoorwaarden en zal zich de komende jaren voortzetten. Reden waarom de MIVD voor zijn specifieke behoeften steeds meer moet aansluiten op de defensiebrede generieke processen. Gegeven de wettelijke bepalingen ten aanzien van afscherming en compartimentering vereist dit een grote inspanning van de MIVD.

Aanschaf

Materieelbeheer

Sinds 1 juli 2009 is het Voorschrift Materieelbeheer Defensie van kracht. Naar verwachting zal de invoering van dit voorschrift in 2011 worden afgerond. De MIVD heeft het materieelbeheer al grotendeels ingericht conform de normen uit dit voorschrift, er wordt “in de geest van” het voorschrift gewerkt. In het afgelopen jaar zijn er op het gebied van materieelbeheer belangrijke stappen gezet. Zo zijn onder andere op de diverse locaties de tellingen van materieel conform het voorschrift uitgevoerd. De afdeling Onderzoeken Interne Beheersing concludeert bij recent onderzoek op het gebied van materieelbeheer dat de MIVD een ruime voldoende scoort.

Naar verwachting zal in de loop van 2011 de door het defensiebrede project Professionalisering Materieelbeheer Defensie ontwikkelde monitor als het instrument voor de besturing van het materieelbeheer van kracht worden verklaard. De MIVD zal deze monitor gaan hanteren als control-instrument.

Huisvesting

De renovatie van gebouw 35 te Eibergen is in 2010 voltooid. De restpunten met betrekking tot de beveiliging van het satelietgrondstation in Burum zijn nagenoeg afgerond.

Hoofdstuk 10

Sturing en Verantwoording

De MIVD mag, conform de Wiv 2002, bijzondere bevoegdheden inzetten. Omdat deze bevoegdheden veelal de privésfeer aantasten, is het belangrijk dat de dienst verantwoording aflegt over het handelen. Dat is op diverse niveaus georganiseerd.

Verantwoordelijkheid

De minister van Defensie draagt politieke verantwoordelijkheid voor het functioneren van de MIVD en legt daarover verantwoording af aan het parlement. De directeur MIVD levert een bijdrage aan de parlementaire toetsing door in het openbaar Jaarverslag – binnen de beperkingen van de wet - verantwoording af te leggen over de realisatie van het Jaarplan MIVD over het afgelopen jaar en een vooruitblik voor komend jaar te bieden. Het Jaarplan MIVD, maar ook het Jaarplan van de AIVD, worden besproken in de Raad voor de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten (RIV), een onderraad van de ministerraad. Jaarlijks worden door de minister-president in het kader van de inlichtingentaak buitenland (e-taak) onderwerpen c.q. aandachtsgebieden van onderzoek aangewezen, waarnaar de diensten onderzoek gaan verrichten. De opdracht tot het uitvoeren van onderzoek is beschreven in een openbaar Aanwijzingsbesluit Buitenland. Het besluit wordt gepubliceerd in de Staatscourant. De gedetailleerde invulling van de taakopdracht is opgenomen in een geheime bijlage die bij het besluit behoort en is niet openbaar. De directeur MIVD legt verantwoording af aan de minister van Defensie over de onderzoeksactiviteiten in het kader van de buitenlandstaak. De minister van Defensie rapporteert periodiek aan de minister-president over de wijze waarop de MIVD de onderzoeken uitvoert en over de vorderingen van deze onderzoeken. Daarnaast rapporteren de MIVD en de AIVD aan de minister-president over andere inlichtingen- en veiligheidszaken. Het gaat daarbij doorgaans om actuele inlichtingen- en veiligheidsaangelegenheden.

Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV)/ Raad voor de Nationale Veiligheid (RNV)

De Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV) is ingesteld na het aantreden van het nieuwe kabinet en is de opvolger van de Raad voor de Nationale Veiligheid (RNV). Deze onderraad van de Ministerraad bespreekt onder leiding van de minister-president onderwerpen die betrekking hebben op inlichtingen- en veiligheidsvraagstukken. De minister van Defensie is lid van de RIV. De onderwerpen van bespreking in de RIV worden voorbereid in het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland als het inlichtingen- en veiligheidsaspecten betreft, en het Gezamenlijk Comité Terrorismebestrijding als het over terrorismeaangelegenheden gaat. Agendapunten in 2010 waren onder andere de jaarplannen van de MIVD en de AIVD voor 2011, de aanwijzing van onderwerpen in het kader van de buitenlandstaak van de diensten, de rapportages over de uitvoering van deze taak en de inhoudelijke bevindingen. Het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN) en de beleidsimplicaties werden eveneens in de RIV/RNV besproken. De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding is verantwoordelijk voor het opstellen van het DTN, waaraan de diensten een bijdrage leveren. De RIV wordt door de minister van Defensie en de directeur MIVD geïnformeerd over de (veiligheids)situatie in de inzetgebieden van de krijgsmacht. De veiligheidssituatie in Afghanistan en de Hoorn van Afrika kwamen in dat verband prominent aan de orde. Ook over de bestrijding van piraterij werd de RIV/RNV regelmatig geïnformeerd. Daarnaast waren de gevolgen op inlichtingen- en veiligheidsgebied van de staatkundige veranderingen op de Nederlandse Antillen onderwerp van gesprek.

Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN)

Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN) staat onder leiding van de coördinator voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, tevens secretaris-generaal van het ministerie van Algemene Zaken. De directeur MIVD en het hoofd AIVD zijn lid van het CVIN. Het CVIN is één van de twee voorportalen voor de RIV waarin de onderwerpen die in de RIV aan de orde komen worden voorbereid.

Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD)

De Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD) van de Tweede Kamer der Staten Generaal is het parlementair orgaan waaraan diensten, door tussenkomst van de minister, vertrouwelijke informatie kunnen verstrekken. De CIVD bestaat uit de fractievoorzitters van de Tweede Kamer. Eventuele afsplitsingen van partijen maken geen deel uit van de CIVD. De CIVD

brengt over haar werkzaamheden verslag uit aan de Tweede Kamer. Dit schriftelijk verslag bestaat uit een openbaar deel en een gerubriceerd deel. De CIVD vergadert regelmatig met de minister van Defensie, waarbij ook de directeur van de MIVD aanwezig is. Het gerubriceerde jaarverslag van de MIVD is een vast onderwerp van overleg, maar ook de veiligheidssituatie met betrekking tot crisisbeheersingsoperaties waaraan de krijgsmacht deelneemt. De operatie in Afghanistan was in dat verband ook in 2010 een belangrijk onderwerp, maar ook de situatie in de Hoorn van Afrika, de verspreiding van massavernietigingswapens, terrorisme en piraterij kwamen aan de orde.

Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

De Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) is een onafhankelijke commissie die is belast met het toezicht op de rechtmatigheid van de activiteiten van de diensten bij de uitvoering van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002) en de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo).

De CTIVD bestaat uit drie leden en wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris en een staf van onderzoekers. In het kader van de toezichthoudende taak verricht de CTIVD onderzoeken en brengt hierover rapporten uit. De rapporten worden door de minister van Defensie, voorzien van zijn reactie, aan het parlement aangeboden. Het openbare gedeelte wordt aangeboden aan de beide Kamers der Staten-Generaal. Het gerubriceerde gedeelte wordt aangeboden aan de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer. De CTIVD treedt tevens op als onafhankelijk adviseur bij de behandeling en beoordeling van klachten over het (vermeend) optreden van de MIVD.

In 2010 heeft de CTIVD met betrekking tot de MIVD twee toezichtsrapporten vastgesteld. De minister van Defensie had de CTIVD verzocht naar deze onderwerpen een onderzoek in te stellen. Het betreft het onderzoek naar het handelen van de MID, de rechtsvoorganger van de MIVD, jegens een voormalig agent. De CTIVD constateert dat de MID ten aanzien van het waarborgen van de (operationele) veiligheid van de voormalige agent heeft gehandeld in overeenstemming met de wettelijke vereisten. De afbouw van de agent is naar de mening van de CTIVD echter onvoldoende zorgvuldig geschied. Tevens heeft de CTIVD het rapport inzake het handelen van de MIVD jegens twee geschorste medewerkers uitgebracht. In overleg met de twee betrokken medewerkers is gekomen tot een oplossing voor de bestaande geschillen. De op 23 april gesloten vaststellingsovereenkomst voorziet hierin. In het rapport van de CTIVD zijn in totaal negen onderzoeken van de MIVD door de CTIVD onderzocht. De door de CTIVD gedane aanbevelingen zijn door de minister van Defensie overgenomen en worden - voor zover dat niet al is geschied - door de MIVD geïmplementeerd.

Naast de hier genoemde onderzoeken verricht de CTIVD steekproeven en monitoring. In 2010 had dit onder meer betrekking op de toepassing van de artikelen 25 en 27 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002, veiligheidsonderzoeken en nakoming in de toezegging op de aanbevelingen door de MIVD.

In 2010 had de CTIVD nog in onderzoek: de rechtmatigheid van de samenwerking van de MIVD met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten, de rechtmatigheid van de inzet van

Signals Intelligence (Sigint), uitvoering van eerdere aanbevelingen van de CTIVD en ambtsberichten. In de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 is een notificatieverplichting opgenomen. Deze verplichting houdt in dat vijf jaar na beëindiging van bepaalde bijzondere bevoegdheden wordt onderzocht of daarvan verslag kan worden uitgebracht aan de persoon ten aanzien van wie de bevoegdheid is uitgeoefend. De CTIVD wordt van de notificatieonderzoeken die door de MIVD zijn uitgevoerd op de hoogte gesteld.

In 2010 is de CTIVD bij twee klachten betrokken geweest vanuit haar adviserende taak.

Defensie Inlichtingen en VeiligheidsRaad (DIVR)

De DIVR is een richtinggevend orgaan dat Defensiebrede inlichtingen- en veiligheidsaspecten op het hoogste ambtelijke niveau coördineert. In de DIVR worden inlichtingen- en veiligheidvraagstukken op hoofdlijnen behandeld onder voorzitterschap van de secretaris-generaal. Na behandeling in de DIVR worden inlichtingen- en veiligheids- (I&V) vraagstukken in het regulier proces ter besluitvorming aangeboden.

Inlichtingen- en veiligheidsketen Defensie

De DIVR en het nieuw ingestelde werkverband zijn bedoeld om de coördinatie en staffing van *besluitvorming* in de I&V-keten vorm te geven. Daarnaast blijft coördinatie en afstemming van *de operationele uitvoering* in de I&V-keten vereist. Op dat vlak zijn goede ervaringen opgedaan met deelname aan de inlichtingenstructuur van uit te zenden eenheden via de zogenaamde *Joint Intelligence Cell* (JIC). De onderlinge samenwerking, de ontsluiting en de uitwisseling van informatie en het gezamenlijk opwerken vóór de uitzending zijn sindsdien gemeengoed geworden.

Verzoek om kennisneming

Gedurende 2010 is gebruik gemaakt van de mogelijkheid om van eventueel bij de MIVD vastgelegde gegevens kennis te nemen. Uitsluitend informatie die niet langer actueel is voor de taakuitvoering van de MIVD komt voor verstrekking in aanmerking. Niet-actuele gegevens worden echter niet verstrekt indien hiermee bronnen en werkwijzen van de MIVD (zouden kunnen) worden onthuld. Voorts worden persoonsgegevens van derden alleen verstrekt wanneer sprake is van overleden familieleden in de eerste graad.

Eind 2009 waren nog vier verzoeken om kennisneming in behandeling. Die zijn in 2010 afgehandeld. Daarnaast heeft de MIVD in 2010 negentien verzoeken om kennisneming ontvangen waarvan er eind 2010 nog zes in behandeling waren. Van deze gegevens hadden er vijf betrekking op eventueel aanwezige gegevens over de verzoeker zelf en drie verzoeken betroffen gegevens over overleden familieleden. De overige inzage verzoeken, elf in totaal, hadden betrekking op diverse bestuurlijke aangelegenheden. Het beroepschrift dat in 2009 ingediend was, is in 2010 gegrond

verklaard. Met inachtneming van het gestelde in de uitspraak is een nieuw besluit genomen en zijn gegevens verstrekt. Daarnaast is in 2010 nog één bezwaarschrift ingediend, dit is gedeeltelijk gegrond verklaard en is een aantal gegevens vrijgegeven.

Ten opzichte van 2009 is in 2010 een lichte toename in het aantal verzoeken om kennisgeving opgetreden. Vooral de verzoeken om kennisname van bestuurlijke aangelegenheden is licht gestegen. Deze stijging heeft voornamelijk met de bestuurlijke aangelegenheid Irak te maken.

Klachten

Met een klacht over (vermeend) optreden van de MIVD kan men zich richten tot de minister van Defensie. Bij de behandeling van de klacht heeft de commissie (CTIVD) een adviserende rol. Indien een klager zich niet kan vinden in de afhandeling van de klacht door de minister van Defensie kan hij zich vervolgens wenden tot de Nationale ombudsman.

In 2010 zijn drie klachten ontvangen door de minister van Defensie. Daarvan is er één voor advies voorgelegd aan de CTIVD en in 2010 afgehandeld. De twee andere klachten, die beide betrekking hadden op termijnoverschrijding in de besluitvorming bij een veiligheidsonderzoek, zijn door de MIVD zelf afgedaan en hebben geresulteerd in besluitvorming. Daarnaast is een klacht, die in 2009 was ontvangen, na overleg met klager, voor advies voorgelegd aan de CTIVD. Ook deze klacht is in 2010 afgedaan.

De twee afgehandelde klachten hadden betrekking op optreden van de MIVD. Met betrekking tot de eerstgenoemde klacht heeft de commissie geoordeeld dat ten aanzien van één klachtonderdeel door de MIVD niet zorgvuldig is gehandeld. De commissie heeft dan ook geadviseerd de klacht deels gegrond te verklaren.

Ook ten aanzien van de tweede klacht heeft de commissie geadviseerd deze deels gegrond te verklaren. Beide adviezen zijn door de minister opgevolgd.

In laatstgenoemde zaak heeft de klager het ongegrond verklaarde deel van zijn klacht vervolgens aan de Nationale ombudsman voorgelegd. Deze heeft de klacht ongegrond verklaard.

Twee klagers, waarvan de klacht in 2009 was afgedaan, hebben hun klacht eveneens voorgelegd aan de Nationale ombudsman. De Nationale ombudsman heeft besloten geen onderzoek in te stellen omdat hij van mening is dat de MIVD in casu een beslissing heeft genomen waarvan de uitkomst niet onredelijk is.

Wetgeving

Na het voltooiën van het staatkundige hervormingsproces zijn de Wiv 2002 en de Wvo van toepassing op de BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba). Dat betekent dat de AIVD en de MIVD op de BES-eilanden de bevoegde diensten zijn, belast met de uitvoering van de hen in de Wiv 2002 opgedragen taken. Aan de Wiv 2002 is een nieuw hoofdstuk toegevoegd dat betrekking heeft op de BES-eilanden.

Naar aanleiding van de aanslagen in Madrid is in 2006 een wetsvoorstel ingediend ter verbetering van de mogelijkheden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten om onderzoek te doen naar en maatregelen te nemen tegen terroristische en andere gevaren met betrekking tot de nationale veiligheid. Gelet op enkele zeer kritische kanttekeningen van de Eerste Kamer op het in het wetsvoorstel opgenomen stelsel van informatieverplichtingen is besloten het wetsvoorstel in te trekken en nut en noodzaak van het opleggen van informatieverplichtingen opnieuw te bezien. In een nieuw in te dienen wetsvoorstel zullen, waar wenselijk, overige onderdelen van het Post Madridwetsvoorstel worden opgenomen.

Jaarverslag

De minister van Defensie stuurt elk jaar vóór 1 mei het openbare jaarverslag van de MIVD aan het parlement en de Commissie van Toezicht. In dit jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de aandachtsgebieden waarop de MIVD zijn activiteiten in het afgelopen jaar heeft gericht en de aandachtsgebieden waarop de dienst zijn activiteiten in het lopende jaar in ieder geval zal richten.

Dit jaarverslag is afgesloten op 18 april 2011.

Dit is een uitgave van
Ministerie van Defensie | Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
Postbus 20701 | 2500 ES | Den Haag

Vormgeving en druk:
Ten Brink | Alphen aan den Rijn | Meppel

Fotografie:
Commando DienstenCentra | Audio Visuele Dienst

April 2011